

ΕΘΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Χρυσούλα Ρακτιβάν

Ο Ηράκλειος στην *Ηρακλειάδα* του Γεωργίου Πισίδου

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΘΗΝΑ 2017

Χρυσούλα Ρακτιβάν
Ο Ηράκλειος στην *Ήρακλειάδα* του Γεωργίου Πισίδου
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΠΟΠΤΗΣ: Μαρίνα Λουκάκη
ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Ταξιάρχης Κόλιας
Κωνσταντίνος Παΐδας

ΑΘΗΝΑ 2017

Εικόνα εξωφύλλου:

Μικρογραφία στην χρονογραφία του Κωνσταντίνου Μανασσή (περ. 1150)
που απεικονίζει την πολιορκία της Κωνσταντινούπολης από τους Σασσανίδες Πέρσες
και τους Αβάρους το 626¹

(Scanned from book “Miniatures from the Manasses Chronicle”, Ivan
Duichev, “Bulgarski hudojnik” Publishing house, Sofia 1962

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:42-manasses-chronicle.jpg>)

Copyright © 2017, Χρυσούλα Ρακτιβάν.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας,
εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση,
αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής
φύσεως, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται
το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και οι θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν
τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες
θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

¹ βλ.

[https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CE%BF%CF%81%CE%BA%CE%AF%CE%B1_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%9A%CF%89%CE%BD%CF%83%CF%84%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BD%CE%BF%CF%8D%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B7%CF%82_\(626\)](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CE%BF%CF%81%CE%BA%CE%AF%CE%B1_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%9A%CF%89%CE%BD%CF%83%CF%84%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BD%CE%BF%CF%8D%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B7%CF%82_(626))

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1.	ΠΡΟΛΟΓΟΣ	1
2.	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
	Κεφάλαιο Α΄	3
	Κεφάλαιο Β΄	5
3.	Κείμενο <i>Ήρακλειάδος</i> Γεωργίου Πισίδου – Μετάφραση.....	14
4.	Το πρότυπο ηγεμόνος στο Βυζάντιο μέχρι την εποχή του Γεωργίου Πισίδου (7ος αι.).....	42
5.	Ηγετικές αρετές του Ηρακλείου όπως παρουσιάζονται στην <i>Ήρακλειάδα</i> του Γεωργίου Πισίδου.....	51
6.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	55
7.	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	57

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ήρωες, άγιοι, διδάσκαλοι, άρχοντες, επιστήμονες... Αξιολογότερος είναι ο άνθρωπος που έμεινε στην ιστορία για το έργο του και δι' αυτού απέκτησε υστεροφημία.

Η επιλογή θέματος στη διπλωματική εργασία υπήρξε δύσκολη υπόθεση καθόσον οι αξιόλογες μορφές δεν έλειψαν από το βυζαντινό κράτος είτε στην πρώιμη, είτε στη μέση, είτε στην υστεροβυζαντινή εποχή. Τα ιστορικά δεδομένα της περιόδου που επελέγη προς μελέτη μπορούν να χαρακτηριστούν συναρπαστικά: Η αποκατάσταση της βασιλείας από το τυραννικό καθεστώς του Φωκά, αλλά και οι επιθέσεις του βυζαντινού στρατού στους γειτονικούς λαούς με σκοπό την ανακατάληψη του Τιμίου Σταυρού² και τέλος η άμυνα του λαού μπροστά στα τείχη της Κωνσταντινουπόλεως στρατού και βασιλέως απόντος.

Αυτά τα συναρπαστικά ιστορικά δεδομένα ανέδειξαν τον αυτοκράτορα Ηράκλειο κεντρικό ήρωα και μορφή όπως αυτή παρουσιάζεται από τον αντιπροσωπευτικότερο ποιητή της εποχής Γεώργιο Πισίδη (7ος αι. μ.Χ.) στο ιστορικό και ηρωικό έπος του *Ήρακλειάς*.

Φθάνοντας στην ευχάριστη, αλλά πρωτίστως υπεύθυνη θέση ολοκλήρωσεως διπλωματικής εργασίας, η σκέψη του κάθε εξεταζομένου γυρίζει στους ανθρώπους που συνέβαλαν κατά τι στη πρόοδο της εργασίας. Για να είμαι πιο σαφής οφείλω αμέριστη ευγνωμοσύνη στην καθηγήτριά μου στο Μεταπτυχιακό κ. Μαρίνα Λουκάκη, γιατί με την καθοδήγησή της προχώρησα την εργασία μου βήμα προς βήμα. Επίσης, ευχαριστώ τους διορθωτές μου που μαζί με την κ. Λουκάκη συνέθεσαν τριμελή επιτροπή.

Ευχαριστώ, τέλος, όσους από την ομάδα συμφοιτητών μου στα Βυζαντινολογικά Σεμινάρια του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών με βοήθησαν (με τη φωτογράφιση άρθρων, κοινοποίηση ηλεκτρονικών διευθύνσεων με πολύτιμο επιστημονικό υλικό).

² βλ. Γιάννης Χρονόπουλος, *Ηράκλειος*, σ. 105-107 *Ο θρίαμβος αυτός ήταν το επιστέγασμα μίας δύσκολης περιόδου...*

Ελπίζω η παρούσα εργασία να είναι ωφέλιμη για την επιστήμη, κατανοητή και χρήσιμη στους νεώτερους σπουδαστές.

2. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κεφάλαιο Α΄

Γεώργιος Πισίδης: η ζωή και το έργο του

Βιογραφικά:

Ο ποιητής Γεώργιος Πισίδης είναι χρονολογικά ο τελευταίος εκπρόσωπος της Γραμματείας της Ύστερης Αρχαιότητας. Έζησε κατά το πρώτο μισό του 7ου αιώνας. Τόπος καταγωγής του ήταν (όπως μαρτυρεί η προσωνομία του «Πισίδης») είναι η επαρχία της Πισιδίας της Μικράς Ασίας. Πιθανόν γεννήθηκε και μεγάλωσε στην πρωτεύουσά της, την Αντιόχεια. Αργότερα τον βρίσκουμε στην Κωνσταντινούπολη να υπηρετεί *διάκονος* στην Αγία Σοφία, *σκευοφύλαξ*, *ρεφερενδάριος*, *γηροκόμος* και *ορφανοτρόφος*. Πέρα από την επαγγελματική του σταδιοδρομία ο ίδιος διατηρούσε στενή φιλία και ήταν έμπιστος συνεργάτης του αυτοκράτορα Ηρακλείου, οπότε, όπως πολλοί λόγιοι, έτσι και ο Πισίδης είναι εύλογο να βρίσκεται υπό την σκέπη και την ασφάλεια που παρείχε η αυτοκρατορική αυλή. Το τέλος του τοποθετείται περίπου στα 631 ως 634 μ.Χ.³.

Τα ποιήματα του Γεωργίου Πισίδη αποτελούν μία από τις σημαντικότερες πηγές της εποχής για τον αυτοκράτορα Ηράκλειο και την εποχή που βασίλευσε (610-641). Ο Πισίδης γράφει σε βυζαντινό δωδεκασύλλαβο ιαμβικό τρίμετρο στίχο και τον τελειοποιεί, σύμφωνα με μια μερίδα συγχρόνων του και μεταγενεστέρων μελετητών του (μεταξύ των οποίων σημαντικότερος ο Μιχαήλ Ψελλός⁴). Η ποιητική του παραγωγή χωρίζεται στις εξής δύο χρονικές περιόδους:

- α) τα ιστορικά ποιήματά του (τα οποία θα παραθέσουμε αναλυτικότερα παρακάτω) γράφονται την περίοδο 610-630 μ.Χ. και

³ βλ. Wolfgang Buchwald-Armin Holweg-Otto Prinz, *Tusculum-Λεξικόν*, μετάφραση Αθανάσιος Φούρλας, Αθήνα 1993-2003, τ. Α΄, σ. 125

⁴ βλ. A. R. Dyck, Michael Psellus: *The essays on Euripides and George of Pisidia and on Heliodorus and Achilles Tattius*, Byzantina Vindobonensia 16, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 1986, p. 25

και βλ. Νικ. Β. Τωμαδάκη, *Κλείς τῆς βυζαντινῆς φιλολογίας*, τ. Α΄, σ. 15... *Γεώργιος ὁ Πισίδης, ὁ ἀποκτῆσας τοσαύτην διὰ τοὺς τριμέτρος του φήμην, ὥστε νὰ παραβάλλεται πρὸς τὸν τραγικὸν Εὐριπίδην*

β) τα θρησκευτικά ποιήματά του γράφονται κατά την περίοδο 630-641 μ.Χ.⁵.

Το έργο του Πισίδη κατηγοριοποιείται σε κοσμική ή αλλιώς θύραθεν ποίηση, θρησκευτική ποίηση και επιγράμματα. Στην κοσμική ποίηση του Γεωργίου Πισίδη εντάσσονται τα πανηγυρικά εγκωμιαστικά και ιστορικά ποιήματά του. Το κύριο πρόσωπο που δεσπάζει στα ιστορικά ποιήματα του Γεωργίου Πισίδη είναι ο αυτοκράτορας Ηράκλειος. Τα τρία από τα έξι ιστορικά ποιήματα του Γεωργίου Πισίδη (α) *Εἰς Ἡράκλειον τὸν βασιλέα καὶ εἰς τοὺς Περσικοὺς πολέμους καὶ ὅτε ἐξήρχετο ἀπὸ τῆς Πόλεως ἢ Εἰς τὴν κατὰ Περσῶν ἐκστρατείαν Ἡρακλείου τοῦ βασιλέως*, β) *Πρὸς Ἡράκλειον τὸν βασιλέα ἐπανελθόντα ἀπὸ Ἀφρικῆς καὶ βασιλεύσαντα καὶ κατὰ Φωκᾶ βασιλέως*, γ) *Ἡρακλείας, ἥτοι εἰς τὴν τελείαν πτώσιν τοῦ Χοσρόου τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν*), αναφέρουν στον τίτλο τους το όνομα του Ηρακλείου. Τα άλλα τρία ιστορικά ποιήματα του Γεωργίου Πισίδου που μας σώζονται (δ) *Εἰς Βῶνον πατρίκιον καὶ τοποτηρητὴν τοῦ βασιλέως*, ε) *Εἰς τὴν γενομένην ἔφοδον τῶν βαρβάρων καὶ εἰς τὴν αὐτῶν ἀστοχίαν, ἔκθεσις τοῦ γενομένου πολέμου εἰς τὸ τεῖχος τῆς Κωνσταντινουπόλεως μεταξύ Ἀβάρων καὶ πολιτῶν* και στ) *Αὐτοσχέδιοι εἰς τὴν γενομένην ἀνάγνωσιν τῶν κελεύσεων χάριν τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν τιμίων ζύλων* είναι επίσης ποιήματα από τα οποία αντλούμε χρήσιμες ιστορικές πληροφορίες για την εποχή και τα γεγονότα που περιγράφουν⁶.

Λόγω της ανάληψης και άσκησης εκκλησιαστικῶν καθηκόντων είναι επόμενο ο Γεώργιος Πισίδης να έχει επιδοθεί και στη σύνθεση ποιημάτων με θεματικό επίκεντρο εκκλησιαστικά θέματα. Από τη θρησκευτική ποίηση του Γεωργίου Πισίδη σώζονται οκτώ ποιήματά του (α) *Εἰς τὴν Ἐξαήμερον ἢ Κοσμουργία (ποιητικὴ σύνθεση που αφορά τη δημιουργία του κόσμου)*, β) *Εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον*, γ) *Εἰς ἑαυτὸν*, δ) *Εἰς τὸν μάταιον βίον* (στίχοι που αφιερώνονται στον πατριάρχη Σέργιο), ε) *Κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς Σεβήρου* (ποίημα γραμμένο το 630 μ.Χ. εναντίον του Μονοφυσιτισμού), στ) *Βίος καὶ πολιτεία καὶ ἄθλησις τοῦ ἀγίου καὶ ἐνδόξου ὀσιομάρτυρος Ἀναστασίου τοῦ*

⁵ βλ. Νικ. Β. Τωμαδάκη, *Ἡ βυζαντινὴ ὕμνογραφία καὶ ποίησις*, σ. 39

⁶ βλ. Κων. Παῖδας, *Εἰσαγωγή στη βυζαντινὴ ποίηση*, σσ. 39-41

μαρτυρήσαντος ἐν Περσίδι, ζ) Εἰς τὴν ἁγίαν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, η) Εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ Τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ).⁷

Κεφάλαιο Β΄

Ἡ Ἡρακλειάς

Ἡ *Ἡρακλειάς* εἶναι ποίημα του Γεωργίου Πισίδη που εντάσσεται στα ιστορικά εγκωμιαστικά/πανηγυρικά και επικά ποιήματά του. Το εἶδος του εγκωμιαστικού ἔπους ἔχει τις ἀρχές του στην Ελληνιστική Εποχή κατά τη διάρκεια των πολεμικῶν κατακτήσεων των Σελευκιδῶν και των βασιλέων της Περγᾶμου. Απόγονοι αὐτῶν στη συγγραφή εγκωμιαστικῶν ἐπῶν ἦταν οἱ συγγραφεῖς μεταγενέστερης ἐποχῆς Κλαύδιος και Κόριππος, οἱ ὁποῖοι ἔγραψαν παρόμοια εγκωμιαστικά ποιήματα στα λατινικά⁸. Αποτελεῖται ἀπὸ δύο Ἀκρόασεις, δηλαδή δύο μέρη που εκφωνοῦνται, δύο ομιλίες⁹. Ἡ Ἀκρόασις I ἀποτελεῖται ἀπὸ 241 στίχους και ἡ Ἀκρόασις II ἀποτελεῖται ἀπὸ 230 στίχους. Σύμφωνα με τον ἑκδοτὴ της A. Pertusi ἡ *Ἡρακλειάς* γράφτηκε γύρω στο 630¹⁰.

Σῶζεται σε δύο κώδικες, τον V (Cod. Vat. Gr. 1126) και στον P (Cod. Paris. suppl. gr. 139), δηλαδή στην Βατικανή και στην Παρισινή Βιβλιοθήκη. Και οἱ δύο κώδικες χρονολογούνται στον 14ο αἰῶνα¹¹.

Για να ἔχουμε μια πιο λεπτομερῆ θεώρηση των πληροφοριῶν που μας παρέχει το ποῖημα σε σχέση με το γραμματολογικὸ παρελθόν του, κάθε ἀκρόασις του ποιήματος χωρίζεται σε νοηματικῆς ἐνότητες, ἡ Α΄ σε ἐπτά και ἡ Β΄ σε ἕξι.

⁷ βλ. Κων. Παῖδας, *ὁ.π.*, σ. 137

⁸ βλ. Romilly J. H. Jenkins, *Hellenistic origins of byzantine literature*, σ. 41 *George, who is sometimes [...] similar poems in Latin.*

⁹ βλ. E. A. Sophocles, *Greek Lexicon of the Roman and Byzantine periods (from B.C. 146 to A.D. 1100)*, σ. 108, *λήμμα ἀκρόασις (σημ. 2. lecture)*

¹⁰ βλ. A. Pertusi, *Giorgio di Pisidia Poemi I. Panegyrici Epici*, *Studia Patristica et Byzantina*, Kunstverlag Ettal 1960, p. 16 6) *Ἡρακλειάς [ἦτοι εἰς τὴν τελείαν πῶσιν τοῦ Χοσροῦ βασιλέως Περσῶν (a. 630)]*

¹¹ βλ. A. Pertusi, *Giorgio di Pisidia Poemi I. Panegyrici Epici*, *Studia Patristica et Byzantina*, Kunstverlag Ettal 1960, p. 51 *V Cod. Vat. gr. 1126, s. XIV* και βλ. A. Pertusi, *ὁ.π.*, p. 51 *P Cod. Paris. Suppl. Gr. 139, s. XIV*

Α΄ Ακρόασις

Η Α΄ ενότητα της Α΄ ακρόασεως του ποιήματος (στ. 1-14) μάς φανερώνει τον λόγο για τον οποίο πρέπει να χαίρονται τα αστέρια και όλη η φύση· γιατί έπαυσε η λατρεία αυτών των άψυχων δημιουργημάτων μια και ο Χοσρόης κατατροπώθηκε ολοκληρωτικά και έχασε το θρόνο του.

Όσον αφορά την Α΄ ακρόαση παρατηρούμε ότι:

Ο Πισίδης σε αυτό το ποίημα δέχεται την επίδραση αρχαίων κλασικών προτύπων (*Ιλιάδα*, *Όδύσεια*) τα οποία έχουν διεισδύσει και στην ξένη λογοτεχνία (Βιργιλίου *Αινειάς*, “*Arma virumque cano...*” = Υμνώ τον άνδρα και τα όπλα...). Συγκεκριμένα, το ιστορικό έπος *Ηρακλειάς* (Α΄ ενότητα, στ. 1-14, α΄ ακρόασις), ξεκινά με επίκληση στα στοιχεία της φύσεως. Δεν χρησιμοποιεί την ποιητική φόρμουλα των ομηρικών επών («Μῆνιν ἄειδε θεά» ή «Ἄνδρα μοι ἔννεπε»), δεν αντιγράφει τον προπάτορά του Όμηρο (όπως το κάνει ο Λατίνος επικός ποιητής Βιργίλιος) απλώς αντλεί δομικά στοιχεία όσον αφορά τον τρόπο που ξεκινούν τα ποιήματά τους για να γράψει το δικό του. Το κοινό στοιχείο που έχουν τα ομηρικά έπη και ο Βιργίλιος με τον Πισίδα είναι ότι ο εκάστοτε ποιητής στην αρχή του ποιήματός του αισθάνεται την ανάγκη προκειμένου να υμνήσει τον ήρωά του να απευθυνθεί σε κάτι ανώτερο ή/και εξωτερικό.

Η διαφορά που αιωρείται ανάμεσα στους τύπους επικλήσεων που παρατηρούμε στα αρχαία ομηρικά έπη και στον ακόμη μεταγενέστερο Πισίδα έχει να κάνει με τις επιταγές των πεποιθήσεων της κάθε εποχής· ο Όμηρος και ο Βιργίλιος ζούσαν σε εποχή ειδωλολατρίας και πολυθεΐας. Η Μούσα για αυτούς ήταν σεβαστή σαν θεά (εξ ου και η επίκληση στη Μούσα στα ποιήματά τους). Ο Πισίδης όμως, έζησε στην μετά Χριστόν εποχή οπότε το αναγνωστικό κοινό είχε πλέον μονοθεϊστικές πεποιθήσεις (πίστευε ότι ένας είναι ο Θεός-Δημιουργός και τα υπόλοιπα είναι δημιουργήματά του). Ο Πισίδης πλέον απευθυνόταν σε ένα κοινό που δεν αποδεχόταν την ύπαρξη ποιητικής Μούσας. Επικαλείται όχι τη Μούσα (την οποία δεν αποδέχεται σαν θεά αλλά ούτε και σαν ύπαρξη) αλλά τα στοιχεία της φύσεως, τα οποία υπάρχουν και κατά αυτόν αλλά και κατά τους αναγνώστες, τα δημιουργήματα που θα αναλάβουν να εξυμνήσουν εκείνα τον Ηράκλειο (μετατόπιση της εξύμνησης από τη Μούσα στα δημιουργήματα).

Στη Β' ενότητα της Α' ακροάσεως της Ήρακλειάδος (στ. 15-35) η ίδια αυτή φωτιά που γινόταν αντικείμενο λατρείας από τους Πέρσες στράφηκε εναντίον τους και τούς κατέκαυσε από τότε που ο Ηράκλειος έβαλε τέλος στην βασιλεία του Χοσρόη με θεϊκή προτροπή.

Εδώ (Β' ενότητα της Α' ακροάσεως της Ήρακλειάδος) ο ποιητής παραλληλίζει τον αυτοκράτορα Ηράκλειο με τον Προφήτη Δανιήλ, ο οποίος ανέλαβε να σβήσει την φωτιά της Καμίνου των Τριών Παίδων, και τον Πέρση βασιλιά Χοσρόη με τον Ανατολίτη βασιλιά Ναβουχοδονόσορα και με τον διάδοχό του στο θρόνο Βαλτάσαρ (επίδραση της Παλαιάς Διαθήκης στον Γεώργιο Πισίδη)¹². Επίσης έχουμε παρομοίωση του Χοσρόη με τον επίσης Πέρση βασιλιά Ξέρξη, γνωστό από την αρχαία ελληνική ιστορία για την επεκτατικότητα του και την διάθεσή του να υποτάσσει την φύση¹³.

Στην Γ' και Δ' ενότητα της Α' ακροάσεως (στ. 36-64) παρουσιάζονται τα βασανιστήρια από τα οποία απαλλάσσει ο Ηράκλειος τους υποτελείς στον Πέρση ηγεμόνα λαούς και στα οποία πλέον υποβάλλεται ο Χοσρόης (επίδραση των αρχαίων τραγωδιών του Σοφοκλέους *Φιλοκτήτης* και του Αισχύλου *Προμηθεύς Δεσμώτης*).

Προβάλλεται η ειρήνη και η δικαιοσύνη που επικρατεί πλέον μετά την πτώση του Χοσρόη από το βασιλικό αξίωμα¹⁴. Κάθε φορά που αναφέρεται στους Τρεις Μάγους έχουμε επίδραση της Καινής Διαθήκης και πιο συγκεκριμένα επίδραση της ιστορίας της Γεννήσεως του Χριστού στον Πισίδη.

¹² βλ. Παλαιά Διαθήκη, *Δανιήλ*, Ε' 29, Άδελφότης Θεολόγων ή «ΖΩΗ», σ. 843

και

βλ. Παλαιά Διαθήκη, *Δανιήλ*, Γ' 5-6, Άδελφότης Θεολόγων ή «ΖΩΗ», σ. 838

¹³ βλ. *Ηροδότου Ιστορίαι, Βιβλίο Ζ' Πολύμνια*, § 122, Tomus Posterior, Oxford Classical Texts, εκδόσεις Καρδαμίτσα, VII 122

¹⁴ Η φράση «Τὰ δένδρα νεκροῖς οὐ βαρεῖται φορτίοις» μάς θυμίζει το βασανιστήριο που είχε να αντιμετωπίσει ο Θησέας ερχόμενος από την Τροιζήνα στην Αθήνα, σύμφωνα με την Ελληνική Μυθολογία. Συγκεκριμένα, ο γιος του Ποσειδώνας, Σίνης ο Πιτυοκάμπτης, βασάνιζε φρικτά τους περαστικούς από τον Ισθμό της Κορίνθου.

(βλ. Ηλ. Οικονομόπουλος, *Μυθολογία τῆς Αρχαίας Ἑλλάδος*, Αναστάσιος Δ. Φέξης, σ. 966-967)

Στην Ε΄ ενότητα της Α΄ ακρόασης του ποιήματος (στ. 65-147) ο Πισίδης επικαλείται πρόσωπα του λόγου και της τέχνης διακεκριμένα ανα τις εποχές ή ήρωες που ευεργέτησαν την ανθρωπότητα (Όμηρος, Ηρακλής, Απελλής, Δημοσθένης, Νώε, Σκηπίων, Πλούταρχος, Μέγας Αλέξανδρος, στρατηγός Τιμόθεος με την σειρά που παρελαύνουν στο ποίημα) και δείχνει πώς μπορούν να παραλληλιστούν με τα γεγονότα που περιγράφει στο ποίημά του και με τους πρωταγωνιστές τους (Όμηρος, ο Πλούταρχος ως λογοτέχνες, ο Δημοσθένης ως ρήτορας με δεινότητα στον λόγο, ο Απελλής ως φημισμένος ζωγράφος, ο Ηρακλής, ο Σκηπίων, ο Μέγας Αλέξανδρος και ο στρατηγός Τιμόθεος ως ήρωες και ο Νώε ως πατέρας και ηγέτης λαού, του εκλεκτού λαού του Θεού, μπορούν να αποδώσουν με σαφήνεια τους ηρωισμούς του αυτοκράτορα Ηρακλείου).

Έτσι αναφέρει τον Όμηρο ως ικανό λογοτέχνη που θα μπορούσε να παρομοιάσει τον εξυμνούμενο ήρωα Ηράκλειο με τον ημίθεο της μυθολογίας Ηρακλή (επίδραση της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας στον Πισίδη)¹⁵. Επίσης υπάρχει άλλη παλαιοδιαθηκική επίδραση καθώς ο Ηράκλειος παρομοιάζεται με τον Νώε της νέας οικουμένης, δηλαδή το Χριστό. Άλλος παράγοντας που επιδρά στην *Ηρακλειάδα* του Πισίδη είναι η αρχαία ελληνική αλλά και ρωμαϊκή ιστορία· υπάρχει επίκληση σε ιστορικά πρόσωπα όπως στον διάσημο ρήτορα Δημοσθένη, στον Σκηπίωνα Αφρικανό. Η αρχαία ελληνική ιστορία επιδρά και στο περιεχόμενο της ρητορικής ερώτησης του Πισίδη (στ. 122-130)· μπορεί κανείς να παραλληλίσει τις μάχες του Ηρακλείου και των βυζαντινών με τους Πέρσες με τη μάχη του Μαραθώνα και τους άλλους Περσικούς πολέμους (η μόνη διαφορά βρίσκεται στο εδαφικό κομμάτι και στην πρόθεση με την οποία γινόταν η μάχη (υπεράσπιση εδαφών διαμέσου της άμυνας στην περίπτωση των Περσικών πολέμων των Κλασσικών Χρόνων και υπεράσπιση κειμηλίου – του Τ. Σταυρού – και εδαφών διαμέσου της επίθεσης στην περίπτωση των πολέμων του Ηρακλείου με τους Πέρσες τον 7ο μ.Χ. αιώνα)). Επίσης στην περιγραφή του στρατηγού Ηρακλείου επιδρούν τα ομηρικά μοτίβα που θέλουν τον στρατηγό ανδρείο και στη μάχη, ικανό στην ενθάρρυνση των στρατιωτών με τα

¹⁵ βλ. Η. Hunger, *Βυζαντινή Λογοτεχνία*, τ. Β΄, σ. 110, σχ. 139 *Το ευκολονόητο λογοπαίγνιο Ηρακλής-Ηράκλειος έδωσε την ευκαιρία στους σύγχρονους βυζαντινούς να τιμήσουν τον Ηράκλειο ως εθνικό ήρωα· ο Γεώργιος Πισίδης έκανε κατα κόρον χρήση αυτού του λογοπαιγνίου.*

λόγια αλλά και ωραίο εμφανισιακά και με ρωμαλέο σώμα και όχι ο ποιητής Αρχίλοχος με το ποίημά του «Οὐ φιλέω μέγα στρατηγόν» (60D, 114W)¹⁶, που εστιάζει στην ψυχική αρετή, την διάθεση για αυτοθυσία και στο ανδρείο φρόνημα και όχι στα εξωτερικά χαρακτηριστικά του στρατηγού του. Στην ενότητα αυτή επιδρά η πλατωνική φιλοσοφική σκέψη που θεωρεί ότι η ἀρετή κατηγοριοποιείται σε τέσσερα μέρη (ανδρεία, φρόνηση, σωφροσύνη, δικαιοσύνη). Τονίζεται στην ενότητα αυτή η ανδρεία του Ηρακλείου (στ. 125-130).

Μεταβαίνοντας στην ΣΤ΄ ενότητα της Α΄ ακρόασεως του ποιήματος (στ. 148-194) βλέπουμε ότι ο αυτοκράτορας Ηράκλειος είχε αναλάβει την εσωτερική εκκαθάριση του Βυζαντινού κράτους από τους τυράννους αλλά και το άγχος πολέμων με εξωτερικούς αντιπάλους παρά τα ανασταλτικά δάκρυα των συγγενών του. Διερωτάται ο Πισίδης ποια ήταν η ανεξάντλητη πηγή που έδινε δυνάμεις και αντοχές στον Ηράκλειο, και απαντά ο ίδιος μέσα στο ποίημά του πως πηγή δυνάμεως για τον Ηράκλειο ήταν ο Χριστός.

Μπορούμε να επισημάνουμε ότι η πολεμική αρετή του αυτοκράτορα Ηρακλείου προβάλλεται εις βάρος των οικογενειακών φροντίδων και υποθέσεων του εσωτερικού του κράτους (ενότητα ΣΤ΄, στ. 165-168).

Τέλος, η Ζ΄ ενότητα της Α΄ ακρόασεως του ποιήματος (στ. 195-241) περιλαμβάνει ύμνο στην αξιοσύνη του Ηρακλείου για το αυτοκρατορικό αξίωμα και επίσης δημιουργεί μια εικόνα ποταμών από κατορθώματα που είναι γεμάτα απερίγραπτους κόπους και θυσίες και που όποιος αποπειράται να ασχοληθεί με αυτά διαπράττει τόλμημα.

Στην ενότητα Ζ΄ της Α΄ ακρόασης (στ. 207-218) έχουμε επίδραση του Πισίδη στον Κωνσταντίνο Ζ΄ Πορφυρογέννητο και στο έργο του *Ἐκθεσις περὶ τῆς βασιλείου τάξεως* (*De ceremoniis*) στα σημεία όπου περιγράφει το τελετουργικό του θριάμβου¹⁷.

Β΄ Ἀκρόασις

Ὅσον αφορά την Α΄ ενότητα της Β΄ ακρόασεως της Ἡρακλειάδος (στ. 1-33) έχουμε απόταση του ποιητή στην Παλαιά πρωτεύουσα του Ρωμαϊκού Κράτους την

¹⁶ βλ. Ιω. Παπαδημητρίου, *Ελεγεία και ἱαμβος*, σ. 39-40

¹⁷ βλ. Κωνσταντίνου Ζ΄ Πορφυρογεννήτου, *Ἐκθεσις περὶ βασιλείου τάξεως*, σσ. 495-6

Ρώμη, μια πόλη με ένδοξο παρελθόν χάρη στους στρατηγούς της. Αυτή η πόλη που ήταν συνηθισμένη να έχει καλούς στρατηγούς θα μπορούσε να κρίνει ποιος από τους στρατηγούς της ανα τους αιώνες θα ήταν ικανός να βοηθήσει τον σπουδαιότερο όλων στην πολεμική αρετή, τον αυτοκράτορα Ηράκλειο. Αναφέρονται οι επιτυχίες του Ηρακλείου έναντι του τυράννου Φωκά στην εσωτερική πολιτική της χώρας με παρομοίωση του περιστατικού προς την μυθολογική διήγηση σχετικά με τον Περσέα (στ. 11-23). Επίσης αντιπαραβάλλεται η υστεροφημία του Ηρακλείου προς την ομηρική και μυθολογική διήγηση για τα αθάνατα άλογα που χάρισε ο Δίας στον Αχιλλέα.

Στην συγκεκριμένη ενότητα έχουμε συγκερασμό επιδράσεων στον Πισίδη (στ. 1-4): επιδρά το εκκλησιαστικό και συγχρόνως το κοσμικό λεξιλόγιο (επι παραδείγματι, *κρίσις* είναι μια λέξη θεμελιώδης για τα χριστιανικά πιστεύω αλλά και για τα εκκλησιαστικά κείμενα¹⁸. *Δεσπότης* είναι ο μητροπολιτικός άρχοντας μιας περιφέρειας/επαρχίας. Αρχικά όμως η λέξη *δεσπότης* χρησιμοποιήθηκε για την κοσμική εξουσία¹⁹. Απευθύνεται στην Ρώμη, που είναι πρωτεύουσα του ρωμαϊκού κράτους. Η ιστορία όντως λέει ότι πολλοί στρατηγοί αναδείχθηκαν στο ρωμαϊκό κράτος, γι' αυτό και ο Ηράκλειος αρμόζει να συγκριθεί με αυτούς (για τον Πισίδη εξακολουθούσαν να είναι σεβαστά τα αυστηρά ήθη των αρχαίων Ρωμαίων και οι αρετές τους που βοηθούσαν στο να είναι ετοιμοπόλεμοι και να έχουν νίκες). Στους στ. 11-18 έχουμε πιθανόν επίδραση από την ελληνική μυθολογία (μύθος Περσέα-Ανδρομέδας). Σίγουρα επιδρά η εκκλησιαστική ιστορία στους στίχους 14-15 καθώς αναφέρεται το πρόσωπο της Παναγίας. Άλλη επίδραση της ελληνικής μυθολογίας υπάρχει στους στίχους 24-33. Συγκεκριμένα, οι στίχοι αυτοί επηρεάζονται από το μύθο σύμφωνα με τον οποίο η Θέτις (μητέρα του Αχιλλέα) ζήτησε από το Δία να χαρίσει στο γιο τους αθάνατα και άφθαρτα άλογα για τον πόλεμο.

¹⁸ βλ. Βασ. Μουστάκης, *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, τ. 10, λήμμα *Παρουσία*, σσ. 96-104 *Όρος ὅστις εἰς τὴν Κ. Διαθήκην, δηλοῖ (16 φορές ἐπὶ 24) τὴν δευτέραν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ὀριστικὴν φάσιν τῆς μεσσιανικῆς βασιλείας. Σημαίνει παρουσίαν κυριολεκτικῶς, ὡς καὶ παρουσίασιν (ἐμφάνισιν), ἔλευσιν. Ἡ τοιαύτη κλασσικὴ ἔννοια ἀπαντᾷ τρὶς εἰς τοὺς Ο' (Β' Μακκ. Η' 12, ιε' 21, Ἰουδῖθ ι' 18) καὶ ἐξάκις παρὰ Παύλῳ (Α' Κορ. Γ' 10 κ.λπ.).*

¹⁹ βλ. Πρόδρ. Ακανθόπουλος, *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, τ. 4, λήμμα *δεσπότης*, σ. 1017

Η Β΄ ενότητα της Β΄ ακρόασης (στ. 34-65) μας αποκαλύπτει την χρονολογική σειρά των κρατικών επιχειρήσεων του Ηρακλείου. Όταν είχε παραγίνει το κακό με τον απάνθρωπο Φωκά αλλά και με τα αντιδραστικά στοιχεία του λαού, τα κόμματα, έφθασε ο αυτοκράτορας Ηράκλειος ως νέος Γαληνός και γιάτρευσε το πολίτευμα χρησιμοποιώντας ήπια αλλά κατάλληλα φάρμακα, για να κατατροπώσει την αναρχία με την πειθώ του προς τους αχαλίνωτους και αντιδραστικούς πολίτες. Γι' αυτό τον λόγο η πόλη σου πλέκει το εγκώμιο, Ηράκλειε.

Στον στ. 38 έχουμε αναφορά του όρου *Κένταυρος*, άρα υπάρχει μια ελάχιστη επιρροή από την ελληνική μυθολογία (στ. 38). Επίσης, η ελληνική ιστορία αφήνει το ίχνος της στην Ήρακλειάδα (στ. 41). Πράγματι είχε υπάρξει διάσημος στην εποχή του ο ιατρός Γαληνός (2ος αι. μ.Χ.) του ονόματος του οποίου γίνεται παράφραση. Οι στίχοι 41-48 επηρεάζουν τον μεταγενέστερο συγγραφέα λόγων, Μιχαήλ Χωνιάτη, στον Επιτάφιο Λόγο του *Εἰς τὸν ἀρχιμανδρίτην τῶν ἐν Ἀθήναις μοναστηρίων κῆρ Νεόφυτον* (συγκεκριμένα στην §35 λέει «τῆς αὐτῆς ἀγανοφροσύνης προσῆγε τὰ φάρμακα [...] ὑπόπικρά πως καὶ ἡρέμα δάκνοντα»²⁰), όπου παρουσιάζει τον ιερωμένο Νεόφυτο ως εξομολόγο και ιατρό των ψυχών. Όπως ο Ηράκλειος κατα κάποιον τρόπο θεράπευσε την πολιτεία από τα δεινά, έτσι και ο Νεόφυτος θεράπευε τις ψυχές των πνευματικών του παιδιών από τα πάθη (για την πολιτεία και τις ψυχές χρησιμοποιείται ο ίδιος όρος, *ίατρός*).

Στην Γ΄ ενότητα της Β΄ ακρόασης (στ. 66-97) αναφέρονται οι αμυντικοί πόλεμοι του Ηρακλείου εναντίον ύπουλων εξωτερικών εχθρών. Μάλιστα ο Ηράκλειος είχε την ευστροφία κατα τον Πισίδη να στρέφει τον ένα αντίπαλο ενάντιον του άλλου και ο ίδιος να επωφελείται από την αλληλοεξόντωσή τους (στ. 90-93).

Στην Γ΄ ενότητα της Β΄ ακρόασης παρατηρούμε επίδραση της ελληνικής μυθολογίας στον στ. 73²¹. Άλλη επίδραση της ελληνικής μυθολογίας έχουμε στους στίχους 80-82 όπως και στους στίχους 91-92²².

²⁰ βλ. Σπ. Π. Λάμπρος, *Michael Akominatus Choniatae, Sozomena*, σσ. 274

²¹ *Χάρυβδις* ήταν ένα θαλάσσιο τέρας, ρουφήχτρα για όλα τα καράβια, δημιούργημα της ανθρώπινης διάνοιας.

²² βλ. Ηλ. Οικονομόπουλος, *ό.π.*, σ. 932 *ὡς ἐπὶ κατόπτρου ἐζωγραφεῖτο τῆς Μεδοῦσης ἢ φοβερὰ μορφή*

Στην ενότητα Δ΄ της Β΄ ακρόασης (στ. 98-143) έχουμε περιγραφή των ετοιμασιών του Ηρακλείου και των Βυζαντινών για πολεμική επίθεση κατά των Περσών με πολλή μυστικότητα για την αποφυγή κατασκοπευτικής ενέδρας. Ο ποιητής εντείνει την περιγραφή του Ηρακλείου ως σκεπτόμενου στρατηγού που σχεδιάζει την μάχη και προσπαθεί να προβλέψει κάθε πιθανή της εξέλιξη.

Αρχικά στην ενότητα Δ΄ της Β΄ ακρόασεως επισημαίνουμε επίδραση της αρχαίας ελληνικής πολεμικής ιστορίας (στ. 107) και κατόπιν επίδραση της Παλαιάς Διαθήκης, αφού ο Ηράκλειος παρομοιάζεται με τον Προφήτη Ηλία όσον αφορά τις βιοτικές μέριμνες.

Στην Ε΄ ενότητα της Β΄ ακρόασεως (στ. 144-212) ακολουθεί περιγραφή του τοπίου της Περσίας και αναπαράσταση γεωγραφικών και ιστορικών της δεδομένων. Η διήγηση περί Αρτασήρ μπαίνει παρενθετικά. Ο Αρτασήρ είναι ο ιδρυτής της πόλεως στην οποία ο Χοσρόης έδρευε και έκρυβε τους θησαυρούς του (στ. 200-203)· όπως φαίνεται από τα λεγόμενα του Πισίδη (στ. 204-212) σε αυτή την πόλη διεξήχθη η καταδικαστική για τους Πέρσες μάχη.

Στον στ. 159 επισημαίνουμε παρηχήσεις του συριστικού σ και των υγρών λ-ρ και των ουρανικών γ-χ (*σύρει τὰ χρυσὰ συλλέγων σπαράγματα*). Στους στ. 165-166 έχουμε σχήμα αντίθεσης (*εὐσεβοῦντι δεσπότη – δυσσεβοῦντι Χοσρόη*). Στους στ. 187-188 έχουμε ομοιοκαταληξία (*βροτοκτόνος – πατροκτόνον*).

Τέλος, στην ΣΤ΄ ενότητα της Β΄ ακρόασεως (στ. 213-230) ο ποιητής μας δίνει συνοπτικά τους λόγους για τους οποίους αξίζει να υμνείται ο Ηράκλειος: α) διότι κατέκαυσε τα είδωλα στα οποία πίστευαν και τα οποία λάτρευαν οι Πέρσες, β) διότι κατακρήμνισε τον Χοσρόη από την εξουσία, γ) γιατί επανέφερε την ισορροπία έναντι της φωτιάς μια και την κατέστησε μη προσκυνούμενη.

Η γλώσσα του Γεωργίου Πισίδη είναι κλασικίζουσα (μιμείται την αρχαία ελληνική κλασική)· η εποχή στην οποία ζούσε τον ωθούσε κατα κάποιο τρόπο να συνδυάζει την επισημότητα των γλωσσικών επιλογών του κράτους (αρχαία ελληνική κλασική αττική διάλεκτος) με την πίστη σε μια νεοπαγή θρησκεία, την οποία αυτό αποδεχόταν, οπότε το γραπτό λεξιλόγιο του Πισίδη είναι ανάλογο με την εποχή που ζει (7ος αι. μ.Χ.) και με την μερίδα λογίων που αντιπροσωπεύει (όπως προαναφέρθηκε, ο Πισίδης ήταν τελευταίος εκπρόσωπος της Ύστερης Αρχαιότητας).

Επίσης, τα αξιώματά του (που χαρακτηρίζονται ως εκκλησιαστικά) επιδρούν στην νοοτροπία του, στη γλώσσα του και στον τρόπο έκφρασής του²³.

Το ύφος του διέπεται από τα χαρακτηριστικά που εντοπίσαμε στη γλώσσα του· η νοοτροπία του βυζαντινού της εποχής αλλά και περισσότερο η ανάγκη επιβίωσης τον ωθεί στο να αναπτύξει φιλία με τον αυτοκράτορα και στο να τον εγκωμιάζει με κάθε τρόπο και σε κάθε ευκαιρία²⁴.

Το μέτρο που χρησιμοποιεί ο Γεώργιος Πισίδης ονομάζεται βυζαντινός δωδεκασύλλαβος στίχος.

²³ βλ. A. Pertusi, *ό.π.*, σ. 240, στ. 5 *κᾶν δυσσεβηθεῖς ὁ Κτίσας ἠνείχετο*
και

βλ. H Hunger, *Βυζαντινή Λογοτεχνία*, τ. Β', σ. 110, υποσημείωση 139

²⁴ βλ. H. Hunger, *ό.π.*, σ. 590, *ο Γεώργιος Πισίδης εμφανίζεται από μια άποψη ως ένας άνθρωπος της μεταβατικής εποχής [...] μεταστροφή προς την τονική μετρική.*

3. Κείμενο Ἡρακλειάδος Γεωργίου Πισίδου – Μετάφραση

Πρωτότυπο	Νεοελληνική Απόδοση
Α΄	Α΄
<p>Ἀγαλλιάσθω πᾶς χορὸς τῶν ἀστέρων τὸν ἀστρόδουλον δεικνύων πεπτωκότα</p> <p>καὶ τὴν ἑαυτοῦ πτώσιν ἠγνοηκότα.</p> <p>οὐκ ἔστεγεν γὰρ ἢ κτίσις τιμώμενη</p> <p>5 κἂν δυσσεβηθεὶς ὁ Κτίσας ἠνείχετο.</p> <p>νῦν πανσέληνος ἡ σελήνη λαμπέτω</p> <p>τοῦ Χοσρόου λήγοντος ἐγγυωμένη</p> <p>Πέρσας τὸ λοιπὸν μὴ θεουργεῖν τὴν κτίσιν.</p> <p>καὶ νῦν ὁ τρισμέγιστος ἡλίου πόλος, 10 λούσας ἑαυτὸν τῇ καθάρσει τῶν φόνων,</p> <p>βοᾷ, λαλεῖ σοι τὴν σφαγὴν τοῦ Χοσρόου, θεοῦ βεβήλους ἐκφυγῶν ὑποψίας.</p> <p>σκίρτησον, αἰθήρ· ὁ κρατῶν Περσοκράτης</p> <p>ὁ πυρσολάτρης ἐξοφώθη Χοσρόης.</p> <p>15 πάλιν κάμινος Περσική καὶ δευτέρα δροσίζεται φλόξ <τῶ> Δανιήλ τῶ δευτέρῳ,</p>	<p>Ἀς χορεύουν ἀπὸ ἀγαλλίαση τὰ ἀστέρια δείχνοντας τὸν βασιλιά των Περσῶν που λάτρευε δουλικά τὰ ἀστέρια νὰ ἔχει πέσει ἀπὸ τὴν ἐξουσία</p> <p>καὶ νὰ μὴν ἔχει συνειδητοποιήσει τὴν πτώση του·</p> <p>Γιὰτὶ ἡ δημιουργία που δεχόταν τιμὲς δὲν κάλυπτε τὸν Χοσρόη καὶ τὴ γῆ του.</p> <p>παρὰ τὸ ὅτι ὁ Δημιουργὸς τῆς κτίσεως ανεχόταν τὶς ἀσέβειές του.</p> <p>Τώρα ας λάμπει ολόφωτη ἡ σελήνη σαν πανσέληνος</p> <p>γιὰ νὰ ἐγγυηθεῖ με αὐτὸ τὸν τρόπο ὅτι με τὴν πτώση τοῦ Χοσρόη</p> <p>οἱ Πέρσες θὰ παύσουν νὰ θεοποιοῦν τὴν δημιουργία.</p> <p>Καὶ τώρα ὁ τρισμέγιστος ἡλιακὸς δίσκος αφοῦ λούστηκε με τὴν κάθαρση που ἔφεραν οἱ φόνοι,</p> <p>βροντοφωνάζει, ἀνακοινῶνει στὰ ἀστέρια τὴν σφαγὴ τοῦ Χοσρόη αφοῦ ἔχει αποφύγει τὸ νὰ θεωρεῖται θεός.</p> <p>Σκίρτησε αἰθέρα· Ὁ κραταῖός κυρίαρχος των Περσῶν Χοσρόης,</p> <p>που λάτρευε τὴ φωτιά κατανικήθηκε.</p> <p>Καὶ πάλι κάμινος Περσική δευτέρα δροσίζει τὴ φωτιά (που οἱ Πέρσες λατρεύουν σαν θεό) με τὴν ἔλευση τοῦ δεύτερου Δανιήλ</p>

άνωφερής δὲ καίπερ οὔσα τὴν φύσιν	και αν και εκ φύσεως κινείται προς τα πάνω,
χεῖται κατ' αὐτῶν, καὶ διώκει καὶ φλέγει	στρέφεται με ορμή εναντίον τους και τους καταδιώκει και τους καίει
τοὺς τὴν πονηρὰν ἐκπυρώσαντας φλόγα·	αυτούς που «άναψαν» (ξεκίνησαν) την διεστραμμένη λατρεία της φωτιάς (τους Πέρσες)·
20 Πάλιν λεόντων ἡγριωμένων στόμα εἰς γῆν δι' ὑμῶν Περσικὴν ἀνεφράγη·	Χάρη σε σένα Ηράκλειε, πάλι μπήκε φραγμός σε στόμα λιονταριῶν ἀνήμερων στη γη των Περσῶν.
πάλιν παροινεῖ δυσσεβῶς ὁ Χοσρόης	Πάλι συμπεριφέρεται σαν μεθυσμένος με ασέβεια ο Χοσρόης,
καὶ πῦρ θεουργεῖ καὶ θεὸς φαντάζεται, ἕως σὺν αὐτῷ καὶ τὸ πῦρ ὑπερβράσαν	θεοποιεῖ τη φωτιά και τον εαυτό του ὥσπου αφού ἔβρασε υπερβολικά μαζί του η φωτιά
25 σὺν τῷ θεουργήσαντι συγκατεφθάρη· πάλιν παροινεῖ, καὶ μεταίρει τὴν κτίσιν,	ἔσβησε μαζί με αὐτόν που την θεοποίησε· Πάλι συμπεριφέρεται σαν μεθυσμένος και ξεσηκώνει το σύμπαν
Ξέρξη τε τῷ πρὶν ἀντερίζει καὶ θέλει	και συναγωνίζεται τον αρχαῖο Ξέρξη και πότε θέλει
πῆ μὲν πετρῶσαι τὸν βυθὸν τοῖς λειψάνοις,	να γεμίσει τον βυθὸ με σώματα νεκρά και
πῆ δ' αὖ γε τὴν γῆν κυματῶσαι τοῖς λύθροις·	πότε να μετατρέψει τη γη σε θάλασσα ἀπὸ αἷμα·
30 γιγαντιᾶ δὲ καὶ τυραννῆσαι θέλει,	Φέρεται δε σαν Γίγαντας και θέλει να κυβερνήσει τυραννικά
καὶ τὸν πρὸ πάντων εἰκονίζει Βαλτάσαρ,	και μοιάζει με τον Βαλτάσαρ πρόγονο των Περσῶν
χραίνων τὰ θεῖα τῷ μολυσμῷ τῆς μέθης,	που μολύνει τα θεῖα με το μεθύσι και τα επακόλουθά του,
ἕως κατ' αὐτοῦ δάκτυλος θεηγόρος	ὥσπου αποφάσισε ο Θεός για το τέλος του Χοσρόη,

τῆ δεξιᾷ σου χρώμενος χειρογράφῳ	χρησιμοποιώντας το δικό σου χέρι Ηράκλειε, όπως άλλοτε χρησιμοποίησε τον Δανιήλ
35 ψήφου μελαίνης ἐξεφώνησε κρίσιν.	για να διαβάσει τη θεϊκή απόφαση για το τέλος του Βαλτάσαρ, γραμμένη χειρόγραφα με μελανά γράμματα.
λήγουσι λοιπὸν αἱ βροχαὶ τῶν αἱμάτων, φεύγει τὸ ῥεῦμα τῶν ἀειρρῦτων φόνων,	Παύει πλέον ο κατακλυσμὸς ἀπὸ αἵματα, σταματοῦν οἱ ροές τῶν ἀδιάκοπων φόνων,
ἢ γῆ βιαίοις οὐκ ἐνοχλεῖται τάφοις,	ἡ γῆ δεν πιέζεται να δημιουργήσει τάφους βίαια,
θάλαττα λύθρων οὐ μιαίνεται χύσει·	ἡ θάλασσα δεν μολύνεται πια ἀπὸ την κατάληξη τῶν αἱμάτων σε αὐτή·
40 τῶν αἰχμαλώτων οὐ βρῦει τὸ δάκρυον,	Δεν αναβρῦζουν δάκρυα πλέον ἀπὸ τοὺς αἰχμαλώτους (γιατί ἐπαυσαν πλέον αὐτοὶ να ὑπάρχουν),
ἀργεῖ τὸ λοιπὸν ἢ πλοκὴ τῆς ἀγχόνης,	δεν χρησιμοποιεῖται ἡ θηλιά τῆς ἀγχόνης πια,
οὐδεὶς μετ' ὄξους ἐκκενώσας αἰθάλην	κανεὶς δεν καταπιέζει τὸ στόμα να λειτουργήσει ὡς μύτη ἐξαιτίας τοῦ ὅτι σκόρπισε καπνία με ξύδι
τὴν ῥῖνα ποιεῖν ἐκβιάζεται στόμα·	(ἡ δύσπνοια που προκαλεῖ ἡ φωτιά και κάθε λεηλασία ἐπαυσε)·
τὰ δένδρα νεκροῖς οὐ βαρεῖται φορτίοις,	Τὰ δένδρα δεν φέρουν νεκρά σώματα ὡς φορτία.
46 ἄπους, ἄχειρος οὐ βαρεῖ τὸν αὐχένα·	Δεν ὑπάρχει ἄνθρωπος με κομμένα πόδια ἢ χέρια·
45 πλήρεις ἐκάστῳ τῶν μελῶν αἱ συνθέσεις·	Εἶναι πλήρης ἡ συναρμολόγηση κάθε μέλους·
οὐδεὶς ἀμοιβὴν συμφορᾶς ἀντιστρόφου τὴν χεῖρα κιχρᾶ τῶν ποδῶν ἀντεργάτιν·	Κανεὶς δεν δανεῖζει τὸ χέρι του ὥστε να κινηθεῖ αὐτὸ ἐναντίον τῶν ποδιῶν του, για να προκαλέσει συμφορὰ ανεπιθύμητη·

ἀλλ' οὐρανός, γῆ, πῦρ, ὕδωρ, ἀήρ, νέφη	αλλά ο ουρανός, η γη, η φωτιά, το νερό, ο αέρας, τα σύννεφα
50 καὶ πᾶς ὁ κόσμος τῶν ἄνω καὶ τῶν κάτω	καὶ ὅλος ο εναέριος καὶ ο ἐπίγειος κόσμος
κροτεῖ σὺν ἡμῖν τοῦ Θεοῦ τὰ σκέμματα,	χειροκροτεῖ καὶ επευφημεῖ τοῦ Θεοῦ τις αποφάσεις,
ἐνὸς πεσόντος καὶ σεσωσμένων ὄλων.	μία καὶ καταστράφηκε ἕνας καὶ σώθηκαν όλοι.
νῦν τὸν πυραυγῆ Χοσρόης Ἐωσφόρον	Τώρα ο Χοσρόης γνώρισε ὅτι ο Ἐωσφόρος ποὺ λάμπει χάρις στὴ φωτιά
ἔγνω ζοφώδη, καὶ πλάνητας οὐκ ἔχει<v>	εἶναι σκοτεινός καὶ λένε ὅτι πιστεύει ὅτι περιστρέφονται ὄχι μόνο
55 τοὺς ἐπτὰ φησὶν, ἀλλ' ὅλους τοὺς ἀστέρας·	οὶ ἐπτὰ πλανήτες ἀλλὰ ὅλα τὰ ἀστέρια·
νῦν πάντας αὐτοὺς ἐμπεσὼν τῷ Ταρτάρῳ	Τώρα πλέον ποὺ ἐπεσαν αὐτὰ ὅλα στὸν Τάρταρο
βλέπει σκοτεινοὺς ἐξ ἀνάγκης Ἐσπέρους,	τὰ βλέπει ἐξ ἀνάγκης νὰ εἶναι σκοτεινά καὶ ἀφοῦ λανθασμένα ἠλπίζε σε αὐτὰ,
καὶ τῆς ἐπ' αὐτοῖς ἀστοχῆσας ἐλπίδος,	τὰ ὁποῖα ζωντανός τιμούσε, νεκρός δεν τὰ σέβεται.
οὓς ζῶν ἐτίμα, δυσσεβεῖ τεθαμμένος.	
60 Ποῦ νῦν ὁ λῆρος τῶν ἀεισφαλῶν Μάγων;	Χάθηκε τὸ παραλήρημα τῶν Μάγων ποὺ ἐκαναν συνεχῶς λάθη στὶς προβλέψεις τους·
ποῦ τῶν ἐν ἄστροις ὀργίων τὰ σκέμματα ;	Ξεχάστηκαν οὖν οἱ ἐρευνῆς τους γιὰ τὰ μυστήρια τῶν ἀστεριῶν·
ποῖος πεσόντα Χοσρόην ὠροσκόπει ;	Κανεῖς δεν μάντευε τὴν πτώση τοῦ Χοσρόη·
πάντως ἔδοξεν ἐμπεσεῖν τῷ τοῦ Κρόνου·	φαίνεται πὼς βρέθηκε ὁ Χοσρόης στὴν μοῖρα τοῦ Κρόνου καὶ ἀπὸ αὐτὴν ἐπηρέαστηκε·
τέκνου γὰρ ὀρμαῖς ὁ σφαγεὺς ἀνηρέθη.	Γιὰτὶ ἀπὸ ἐπίθεση τοῦ γιου ὁ δυνάστης πατέρας καθαιρέθηκε ἀπὸ τὸ ἀξίωμά του καὶ χάθηκε ἀπὸ αὐτόν.

65 Ὅμηρε, τὸν πρὶν μηδαμῶς Ἡρακλέα

θεὸν προσειπεῖν ἀξιώσης ἀσκόπως·

τί γὰρ τὸ κοινὸν ὠφέλησε τοῦ βίου

κάπρος φονευθεῖς ἢ λέων πεπνιγμένος;

θαύμαζε μᾶλλον ὡς ἐν ἀνθρώποις ἓνα,

70 τὸν κοσμορύστην εὐλόγως Ἡρακλέα.

κατῆλθεν οὗτος ἄχρι τῆς Ἄιδου θύρας,

τὴν λύτταν ἤγξε τοῦ κυνὸς τοῦ

παμφάγου,

Ἄλκηστιν ἐξήγειρε τὴν οἰκουμένην,

ἀνεῖλε τὸν δράκοντα τὸν μαιφόνον,

75 καθεῖλεν ὕδραν μυριαύχενον βλάβην,

ρύπωντα τὸν πρὶν ἐξεκόπρωσε βίον,

ἔπνιξε τὸν λέοντα τὸν κοσμοφθόρον,

καὶ νῦν προῆλθεν Ἡρακλῆς τῷ πράγματι,

Ὅμηρε, ἀν ἀποκαλέσεις τὸν μυθικὸ

Ἡρακλή

θεὸ δὲν θὰ κάνεις λάθος στὴν ἀξίωσή σου

αὐτή

μήπως δὲν ὠφέλησε τὴν ἀνθρωπότητα

ὁ ἥρωας ποὺ φόνευσε κάπρο

(αγριογούρουνο) ἢ ποὺ ἐπνίξε λιοντάρι;

Ἀλλὰ καὶ στοὺς ἀνθρώπους ἀνάμεσα

θαύμαζε περισσότερο

τὸν σωτήρα τοῦ κόσμου (Ἡράκλειο) ποὺ

μοιάζει σ' αὐτὸ τὸ χαρακτηριστικὸ με τὸν

μυθικὸ Ἡρακλή.

Γιατί (ὅπως ὁ Ἡρακλῆς ἔτσι καὶ ὁ
Ἡράκλειος) κατέβηκε μέχρι τὴν εἴσοδο

τοῦ Ἄδη,

πίεσε με δύναμη τὸν Κέρβερο, τὸ

λυσσασμένο θηρίο ποὺ καταβροχθίζει

τοὺς πάντες,

ἀνέστησε τὴν Ἄλκηστι, ἀνέστησε τὴν

οἰκουμένη

ὅπως ὁ πρῶτος τὸν δράκοντα ποὺ

σκοτώνει ὅλους,

ἐπνίξε νεροφίδα βλαβερὴ με μύρια

κεφάλια,

τὴν προηγουμένως βρώμικη ζωὴ τὴν

καθάρισε ἀπὸ τὰ σημάδια τῆς βρώμας,

ἐπνίξε τὸ λιοντάρι ποὺ κατέστρεφε

ἀνθρώπους καὶ σπαρτά (ὅλο τὸν κόσμο)

κατέστρεψε καὶ ἀναδείχθηκε ὁ

Ἡράκλειος σὲ Ἡρακλή ἀληθινὸ χάρι στὶς

πράξεις τοῦ

λαβὼν τὰ χρυσᾶ μῆλα, τὰς πόλεις ὅλας.

80 παρήλθε πηγή τῆς ἀφεγγοῦς ἐσπέρας,
τὸ φῶς ὑπέστη, καὶ διέστη τὸ σκότος·

καὶ δεύτερος νῦν κοσμοποιεῖται βίος,

καὶ κόσμος ἄλλος καὶ νεωτέρα κτίσις.
καὶ νῦν ὁ Νῶε τῆς νέας οἰκουμένης

85 κιβωτὸν εὔρε τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν,
καὶ πᾶσαν ἔνδον ἐντεθεικῶς τὴν φύσιν

ἀφῆκεν αὐτὴν εἰς ἔνοπλα τάγματα

<ἐπι> τῷ κατακλυσμῷ Χοσρόου
φρουρουμένην·

σχεδὸν γὰρ εἶπεῖν πᾶσα σὰρξ διεφθάρη

90 ἐκ τῆς χυθείσης παγγενοῦς ἀμαρτίας,
ἕως ἐλαίας ἡμελημένης κλάδον

λαβὼν ἔσωσε τοῦ βίου τὰ λείψανα.

Ποῦ νῦν Ἀπελλῆς, ποῦ λαλῶν

Δημοσθένης,

ὅπως ὁ μὲν σοῦ σωματώσας τοὺς πόνους,

95 ὁ δ' αὖ τὰ νεῦρα τῶν λογισμῶν
ἀρμόσας,

ὅταν κέρδισε τα χρυσά πρόβατα των
Εσπερίδων, τις πόλεις ὅλες (τῆς Περσίας)
ὡς βραβεῖο για τον ἄθλο του.

Η πηγή τῆς σκοτεινῆς νύχτας πέρασε,
φάνηκε το φως και το σκοτάδι
εξαφανίστηκε·

και ξαναγεννιέται η ζωή και γίνεται
καινούργιος ο κόσμος

και η δημιουργία ανακαινίζεται.

Και τώρα ο Ηράκλειος (που ὡς θεϊκό
ὄργανο) κατακλύζει το κράτος του
Χορσόη σαν ἄλλος Νῶε

έκανε την καρδιά του κιβωτό,
και αφού τοποθέτησε μέσα κάθε φυσικό
στοιχείο,

, την εμπιστεύθηκε σε ἔνοπλα τάγματα
για να φρουρεῖται ἀπὸ αὐτά
κατὰ τὴν ἐπίθεση στον Χοσρόη·

Μπορεῖ κανεῖς να πει ὅτι ὅλοι
μολύνθηκαν οἱ θνητοί

ἀπὸ τὴν ἀμαρτία που εἶχε ξεχυθεῖ,
ὥσπου (ο Ηράκλειος) ἀφού ἔλαβε κλαδί
ἀπὸ ἐλιά παραμελημένη

ἔσωσε τοὺς υπόλοιπους που ἔμεναν στη
ζωή.

Ποῦ εἶναι ο ζωγράφος Ἀπελλῆς, ποῦ ο
λάλος ρήτορας Δημοσθένης,

ὥστε ἀφού ο πρῶτος ἱστορήσει σε εικόνα
τοὺς κόπους τῆς ἀνθρωπότητος που
βλέπουν τα σωματικά μάτια

και ο δεύτερος ταιριάζει με τὴν εικόνα τις
δυνάμεις των λογισμῶν του νου,

ἔμπνουν ἀναστήσωσι τὴν σὴν εἰκόνα;
 ὦ Σκηπίων, σίγησον· ἐγράφη νόμος
 τοὺς Σκηπίωνας Ἡρακλείωνας λέγειν.
 κοινὸν τὸ δόγμα· νῦν ἀκινδύνως μόνον
 100 ἔξεστι δούλοις νομοθετεῖν πρὸς
 δεσπότης.
 κύρωσον, ὦ κράτιστε, τὸν νόμον τῷπῳ·
 ἔχεις συνειδός, οὐκ ἔχεις ὑποψίαν
 ἔχεις ἄμετρα μαρτυροῦντά σοι βέλη,
 ἔχεις συνεργοὺς ἐμφύτους τὰ τραύματα,
 105 ἔχεις ἀγῶνας εὐφραδεῖς συνηγόρους,
 ἔχεις ἀγῶνας εὐγενεῖς ταχυγράφους,
 οἳ τὸν νόμον γράψουσιν οὐ γραφῆ νόθῳ
 ἀλλ' ἐξ ἐρυθρῶν, ὡς προσήκει,
 γραμμάτων·
 τὸ σὸν γὰρ αἷμα τοῖς γραφεύσιν ἀρκέσει.

να δημιουργήσουν το εἰδωλό σου
 ολοζώντανο;
 Ω Σκιπίων (Ρωμαίε στρατηγέ), σιώπα,
 γιατί θεσπίστηκε νόμος
 που απαιτεί να ταυτίζονται οι απόγονοι
 του Σκιπίωνα με τους απογόνους του
 Ηρακλείου.
 Είναι κοινή η πεποίθηση αυτή· μόνο
 τώρα (με τον Ηράκλειο αυτοκράτορα)
 είναι δυνατόν στους δούλους να
 νομοθετούν απέναντι στους κυρίους τους
 χωρίς κίνδυνο.
 Επικύρωσε γενναίε Σκιπίωνα τον νόμο
 αυτό με γραφή·
 Έχεις μια μαρτυρία (τον έγγραφο νόμο),
 όχι μια ένδειξη,
 έχεις αμέτρητα βέλη να μαρτυρούν και
 να σου το αποδεικνύουν,
 έχεις πάνω σου τα τραύματα που
 απέκτησες
 για να εδραιώσεις τη λαϊκή
 ελευθεροστομία, έχεις ως ευφραδεῖς
 συνηγόρους
 και ταχυγράφους από καλή γενιά τους
 αγώνες που έδωσες (για τη λαϊκή
 ελευθεροστομία και τη δημοκρατία),
 οι οποίοι θα καταγράψουν τον νόμο με
 γνήσιο μελάνι
 όπως ταιριάζει, με κόκκινα έντονα
 γράμματα·
 γιατί αρκεί σε αυτούς που θα
 καταγράψουν τον νόμο το αίμα σου.

110 Πλούταρχε, σίγα τοὺς παραλλήλους
γράφων.

τί πολλά κάμνεις καὶ στρατηγούς
συλλέγεις;

τὸν δεσπότην ἔκφραζε, καὶ γράφεις
ὄλους.

ἤδη γὰρ ὁ Πλούταρχος ἐξᾶραι θέλων

τὸν τοῦ Φιλίππου καὶ πρὸς ὕψος
ἄρπάσαι,

115 ἔσπευδε δεῖξαι πᾶσιν ὡς ἐναντία
κατεῖχον αὐτὸν ἀντιπράττουσαι τύχαι·
οὐκ ἠγνόει γάρ, δεινὸς ὢν λογογράφος,

ὡς εἶπερ αὐτὸν εὐτυχοῦντα συγγράφοι,

δώσει τὸ νικᾶν ἀντ' ἐκείνου τῇ τύχῃ·

120 ἀλλ' εἶχεν, ὦ Πλούταρχε, τῆς τύχης
πλέον

ὁ σὸς στρατηγὸς δραστικὸς τοὺς
συμμάχους.

τίς δὲ στρατὸν γέμοντα Περσικοῦ φόβου,

παρ' οἷς τὸ φεύγειν ἦν ἀκίνδυνος μάχη

φύσις τε λοιπὸν ἐξ ἔθους ἐγίνετο,

125 ἔπεισεν ὄπλοις καὶ καθώπλιζεν
λόγοις

Πλούταρχε σιώπα, ἐσύ που γράφεις τοὺς
Παραλλήλους Βίους.

Γιατί κουράζεσαι τόσο καὶ συλλέγεις
στρατηγούς;

Περίγραψε τὸν γενναιότερο καὶ κυρίαρχο
αὐτῶν (τὸν Ἡράκλειο) καὶ αὐτὸς ἀρκεῖ
καὶ μόνο γιὰ νὰ τοὺς περιγράψεις ὄλους.

Γιατί ἤδη ὁ Πλούταρχος θέλοντας νὰ
εξᾶρει

τὸν γιο τοῦ Φιλίππου (τὸν Μέγα
Αλέξανδρο) καὶ νὰ τὸν ἐξυψώσει,

βιαζόταν νὰ ἀποδείξει σὲ ὄλους ὅτι
τὸν περικύκλωναν κακὲς συγκυρίες·

Γιατί ὄντας δεινὸς λογογράφος δὲν
αγνοοῦσε

ὅτι ἀν τὸν περιγράφει ὡς φερόμενο ἀπὸ
καλὲς συγκυρίες

θα ἀποδοθεῖ ἡ νίκη ἀντὶ στο Μέγα
Αλέξανδρο, στὴν καλὴ τοῦ τύχη·

120 Ἀλλὰ Πλούταρχε, ὁ δικὸς σου στρατηγὸς
(Μέγας Αλέξανδρος) εἶχε

με τὸ μέρος τοῦ πολὺ δραστήριους
συμμάχους (που ἡ δραστηριότητά τοὺς
κάλυπτε καὶ τὴ δυσμένεια τῆς τύχης).

Στρατό γεμάτο ἀπὸ φόβο γιὰ τοὺς
Πέρσες;

στοὺς οἰοίους ἡ λιποταξία ἀπο τὴ μάχη
ἦταν ἀποφυγὴ τῶν κινδύνων

καὶ γινόταν ἀπὸ τὴ συνήθεια καὶ ἀπὸ τὴν
επανάληψη ἓνα με τὴ φύση τοῦ,

ποιοῦς ἐπεισε με τὰ ὄπλα καὶ ὄπλισε
διαμέσου τῶν λόγων

καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς δειλίαν μεθαρμόσας
 εὐτολμίαν ἔδειξε τὴν ἀτολμίαν,
 εἰ μὴ τὸ σὸν φρόνημα καὶ τὸ σὸν κράτος

ἤγειρεν αὐτούς, ὡς ἀκινήτους λίθους

130 τὴν γῆν βαροῦντας τοῖς ἀκάρποις
 φορτίοις;

ποῦ τῶν Ἀθηνῶν οἱ πρὸ τούτου
 ζωγράφοι,
 οἱ τὸν στρατηγὸν Τιμόθεον ἐν ταῖς μάχαις
 κοιμώμενον γράφοντες, εἶτα τὴν Τύχην

ἐκεῖθεν ἔνθεν ἐνδιδούσαν τὰς πόλεις;

135 δέον γὰρ αὐτοῖς νῦν ἐναντίως
 γράφειν,

τὴν μὲν Τύχην σοι πανταχοῦ κοιμωμένην,

μᾶλλον δὲ τοῖς σοῖς ἀντερίζουσαν πόνοις,

σὲ δὲ στρατηγὸν διπλοκινδύνου μάχης,

καὶ πρὸς τύχας καμόντα καὶ πρὸς
 βαρβάρους.

140 Πόθεν μετῆλθεν εἰς βαφὴν ἐναντίαν

ἢ τῶν τριχῶν σου χρυσομίμητος κόμη;

ἔβαψεν αὐτὴν ἢ χιῶν τῶν φροντίδων.

καὶ ποῦ μετέστη τῶν μελῶν ἢ λευκότης;

καὶ ποῖος ἀφοῦ χειρίστηκε με τέτοιο
 τρόπο τὴ δειλία τοῦ στρατοῦ τοῦ
 μετέτρεψε τὴν ἀτολμία σὲ ἀνδρεία;
 Μόνο ἡ δικὴ σου δύναμη ψυχῆς καὶ ἡ
 κραταιότητά σου
 τοὺς ξεσήκωσε (τὸ βυζαντινὸ στρατό)
 σαν ἀκίνητες πέτρες
 ποὺ βαρυφορτώνουν ἄσκοπα τὴ γῆ.

Ποῦ εἶναι οἱ προγενέστεροι τοῦ
 Ηρακλείου Ἀθηναῖοι ζωγράφοι,
 οἱ οἱποῖοι ἀπεικόνιζαν
 κοιμώμενο στὶς μάχες τὸ στρατηγὸ
 Τιμόθεο καὶ ἔπειτα ἔδειχναν τὴν Τύχην
 νὰ προσφέρει στὰ χέρια τοῦ τις πόλεις;
 καλὸ εἶναι λοιπὸν ἡ περιγραφή μας νὰ
 εἶναι ἀντίθετη ἀπὸ τὴ δικὴ τους (στον
 Πλούταρχο),

ἀλλὰ ἡ Τύχη γιὰ σένα Ηράκλειε παντοῦ
 κοιμόταν,
 καὶ ἦταν μᾶλλον ἀντίθετη στὶς δικές σου
 προσπάθειες,
 ἐσύ ἦσουν στρατηγὸς σὲ μάχη με δύο
 μέτωπα

ποὺ κοπίαζες ἐναντίον κακῶν συγκυριῶν
 ἀλλὰ καὶ ἐναντίον βαρβάρων.

Γιὰ ποῖο λόγο ἔπαθε μετάλλαξη σὲ
 διαφορετικὸ χρῶμα
 ἡ κόμη τῶν μαλλιῶν σου ποὺ ἔμοιαζε με
 τὸ χρυσάφι;

Τὴν ἀλλοίωσε ὁ καταγισμὸς ἀπὸ ἔννοιες.

Καὶ γιὰτί τὰ μέλη σου ἔχασαν τὴ
 λευκότητά τους;

πύρωσις αὐτήν ἀντανεΐλεν ἡλίου.

145 ἀπεικὸς οὐδέν, ἀλλ' ὅμως
στοχάζομαι,
ἐν τῷ διαχεῖσθαι τοὺς ἰδρώτας τῶν πόνων
ἢ λευκότης μετῆλθεν εἰς τὴν καρδίαν.
Οὐκ ἤρκεσάν σοι πρὸς τυράννους αἱ
μάχαι,
οὓς ἡ παναλικῆς ἐξεπόρθησε κρίσις

150 θᾶπτον λογισμοῦ, καὶ σχεδὸν πρὸ τῆς
τύχης,

εἶπερ τίς ἐστι καὶ τυραννίδος τύχη·
οὐκ ἤρκεσάν σοι φροντίδων πολυτρόπων
ἐμφυλίων τε καὶ ξένων καὶ βαρβάρων

ἄλλαι μετ' ἄλλας συμπλοκαὶ καὶ
συγχύσεις·

155 οὐκ ἤρκεσάν σοι τοῦ στρατοῦ τὰ
πράγματα,
ἀλλ' εἰς τοσαύτην εὐσεβοῦς ἀπληστίας
ὄρεξιν ἦλθες, ὥστε καὶ τῶν ἐγκάτων
ἐντός παρελθεῖν τῆς ἀθέσμου Περσίδος.

Ποίους στρατηγούς ἢ Σταγειρίτας ἔχων

160 ἐπῆλθες εἰς γῆν εὐτυχούντων
βαρβάρων;

οὐ τὰς ἀπείρους τῆς ὁδοῦ διαστάσεις

ὁ σὸς λογισμὸς ἐννοῶν συνεστάλη,
βλέπων μάλιστα καὶ τὰ νεῦρα τῆς μάχης,

την κατέστρεψε ἡ ἐκθεση στον ἡλιο.

Δεν είναι τίποτα αφύσικο, αλλά όμως
στοχάζομαι

ὅτι οἱ κόποι καὶ οἱ ἰδρώτες τῶν μαχῶν
σε κούρασαν καὶ σε γέρασαν.

Δεν σου ἔφταναν οἱ μάχες που διεξήγαγες
με τοὺς τυράννους,

τοὺς οἰοῦντες κατεδίωξε μια γρήγορη καὶ
παράλογη ἀπόφαση που ελήφθη
καὶ λίγο ἔλειψε νὰ αποτύχει,

αν βέβαια υπάρχει τύχη στις βασιλείες·

Δεν σου ἔφταναν οἱ πολλές ευθύνες καὶ
φροντίδες

τῆς διοίκησης τοῦ εσωτερικοῦ καὶ τοῦ
εξωτερικοῦ τῆς χώρας,

οἱ διάφορες φροντίδες που ἀνάμικτα με
ἄλλες πλέκονταν καὶ ἀλληλοσυγχέονταν·

Δεν σου ἔφτασε νὰ διοικεῖς τὸ στρατό
κατὰ τὴ μάχη

ἀλλὰ εἶχες τόσο πολλή ὄρεξη
γὰ ἀπόκτηση πλοῦτου με εὐσεβή
διαχείριση, ὥστε νὰ βρεθεῖς

καὶ στὰ βᾶθη τῆς ἀκυβέρνητης ἀπὸ τὸ
νόμο.Περσίας

Ποιους στρατηγούς ἢ σοφοὺς ἔχοντας
πήγες σὲ γῆ βαρβάρων που ευημεροῦν;

Δεν τρόμαξες βάζοντας με τὸ νοῦ σου
τὸν ἀμέτρητο δρόμο

που σὲ περιμένει γὰ τὴν Περσία,
υπολογίζοντας μάλιστα καὶ τὶς δυνάμεις
που ἀπαιτεῖ ἡ μάχη,

τὸν πλοῦτον, ἐκρεύσαντα πρὸς τοὺς
βαρβάρους·

165 οὐ μητρὸς οἶκτος πυρσὸν ἔμφυτον
πνέων

ἐπέσχεν ὑμᾶς· οὐ τὰ τέκνα σου τότε,
οἱ ψυχαγωγοὶ μαργαρίται τοῦ βίου,

στοργῇ δεθέντα ψυχικῇ παρεκράτουν·
οὐκ εὐλαβήθης τὰς ἐνοχλούσας νόσους,

170 οὐ τὰς δι' ἡμᾶς ἀντιπραττούσας
τύχας,

<—εἰ χρὴ καλεῖν με τὰς ἀμαρτίας

τύχας—,>

ἀλλ' ὡς ἄσαρκος καὶ μόνος δοκῶν ἔχειν

ἢ σῶμα χαλκοῦν ἢ σιδηρᾶν καρδίαν
ἀπῆλθες, ἐστράτευσας, ὠπλίσω πάλιν

175 εἷς ἀντὶ πάντων. ὦ φιλόανθρωπος
ζέσις

πάσης ἀνάγκης δραστηκῆς ὑπερτέρα.

Ποίαν, στρατηγέ, χειρὸς ἕκτασιν φέρων,
ποίαν δὲ μέχρι τῶν νεφῶν εὐρῶν βάσιν
σεαυτὸν ἐξέτεινας, ὥστε σε φθάσαι

180 καὶ τὴν πρὸς ἄκρον ὕψ<ος> ἠρμένην
τύχην

τοῦ πυρσολάτρου Χοσρόου κατασπάσαι;

ἦ δῆλον ὡς ἡ χεὶρ μὲν ἐκ τῶν ἰκμάδων

τῆς εὐσεβείας εὐκόλως ἐτείνετο,

δε σκέφτηκες τὸν πλοῦτο που ἔχει ρεύσει
πρὸς τοὺς βαρβάρους·

δεν σε ἐμπόδισε ὁ οἶκτος γιὰ τὴ μητέρα
σου, ἐμφυτὴ λαμπάδα που φυσούσε·

οὔτε σε συγκράτησαν τὰ παιδιὰ σου τότε,
τὰ χαρούμενα μαργαριτάρια τῆς ζωῆς
σου,

που δένονταν στοργικὰ μαζί σου·

δεν φοβήθηκες τὶς ἀσθένειες που σε
κατατυραννοῦσαν,

οὔτε τὶς συγκυρίες που σου ἔρχονταν
ἀντίθετα ἐξαιτίας μας,

<—αν πρέπει νὰ ἀποκαλώ τὰ λάθη

τύχες—,>

ἀλλὰ σαν νὰ εἶσαι ἀσαρκὸς καὶ σαν
νομίζεις ὅτι εἶσαι μόνος που ἔχει

ἢ χάλκινο σῶμα ἢ σιδερένια καρδιά,

ἐφυγες, ἐξεστράτευσες, ὠπλίστηκες πάλιν
ένας ἀπέναντι σε ὄλους. Ω φιλόανθρωπη

ζέση

(που καίγεται γιὰ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους)
σαν νὰ εἶσαι ὑπεράνω κάθε ἀνάγκης.

Πόσο μεγάλο χέρι (τέντωσες)

καὶ ἀφοῦ βρήκες ποια βάση στρατηγέ,

απλώθηκες, ὥστε νὰ φθάσεις

τὴν ἐξηρμένην σε τέτοιο ὕψος τύχη

τοῦ πυρσολάτρη Χοσρόη καὶ νὰ τον
καταγκρεμίσεις;

Εἶναι φανερό ὅτι τὸ χέρι σου ἀπὸ τὴ
συνήθεια νὰ κοπιάζεις

γιὰ ευγενικοὺς σκοποὺς εὐκόλα

τεντωνόταν,

πέτρα δέ σοί τις οὐρανῶν ὑπερτέρα

185 ὁ Χριστὸς ἐγγὺς εἰς βάσιν παρίστατο,
δι' οὗ τὸν ἐχθρὸν ἐν κακοῖς ἐπηρμένον

ἐκ τῶν νεφῶν καθεῖλες ἐν τῷ Ταρτάρῳ.

Ποῖαν παρῆλθες μὴ τεθλιμμένος τρίβον
τῆς γῆς ἀπάσης δυσσεβῶς πεφλεγμένης;

190 τὸ πῦρ γὰρ εἰκῆ προσκυνῶν ὁ
Χοσρόης

οὐκ εἰς τὸ σῶζειν εἶχεν ἀλλ' εἰς τὸ
φλέγειν.

πῶς οὖν παρῆλθες τὰς ἐρήμους ὡς
πόλεις,
εἰ μὴ δι' αὐτῆς τῆς νοούμενης Πύλης

ἐλθὼν ἐδείχθης ἀπλανῆς ὁδοιπόρος;

195 ὦ νῦν ἀληθῆ δεικνύων τὴν πορφύραν

—
πορφύρεται γὰρ εἰς βαφὴν αἰωνίαν

ιδρῶσι τοῖς σοῖς εὐσεβῶς ἠμαγμένη·
μένει δὲ λευκὴ, καίπερ οὕσα πορφύρα,
καὶ τῇ νέᾳ στίλβουσα καλλιεργία,

γιατί εἶχες ὡς θεμέλιο μια πέτρα που
εκτεινόταν πέρα ἀπὸ τους ουρανοὺς,
το Χριστό, με τὴ δύναμη του οποίου
κατακρήμνισες τον ἐχθρὸ κάτω στα

Τάρταρα
ἀπὸ τὴν ἐπαρση που τον κατέλαβε ὅταν
εἶχε φτάσει στα νέφη.

Ποιον δρόμο δεν πέρασες με θλίψεις,
καθόσον ὅλη ἡ γῆ φλεγόταν ἀπὸ τὴ
δυσσεβὴ φλόγα (που ἀναψε ὁ Χοσρόης);

Διότι ὅπως ἦταν φυσικὸ ἀν καὶ ὁ
Χοσρόης προσκυνούσε τὴ φωτιά σαν
θεό,

αὐτὴ δεν μπορούσε νὰ σῶζει (ἀπὸ τὶς
λύπες) ἀλλὰ νὰ κατακαίει (νὰ δημιουργεῖ
περισσότερες λύπες).

Πῶς λοιπὸν πέρασες μέσα ἀπὸ τὶς
ἐρήμους σαν νὰ εἶναι πόλεις
αὐτὸ ἐξηγεῖται ὅτι το ἔκανες μόνο με τὴ
δύναμη του Χριστοῦ (που ἀποτελεῖ νοητὴ
πύλη καὶ εἴσοδο στὴν καινὴ κτίση)
καὶ πῶς ἀποδείχθηκες ὁδοιπόρος που δε
λάθεψε στὸ δρόμο του;

Ὡ ἐσύ Ἡράκλειε που ἀποδεικνύεις ὅτι
εἶσαι ἀληθινὸς αυτοκράτορας —
γιατί ἀναδεικνύεται ἡ πορφύρα που
φορεῖς καὶ αποκτᾶ υστεροφημία στους
αἰῶνες

ἐμποτισμένη με τοὺς κόπους σου·
μένει ὁμως λευκὴ, ἀν καὶ εἶναι πορφυρὴ
καὶ λάμπωντας με τοὺς καινούργιους σου
κόπους ὅσο φοριέται γίνεται ὅλο καὶ πιο
ἐνδοξη καὶ λαμπρὴ —

τί πρῶτον εἰπὼν, ποία συγγράφων μέσα,

τῶν ἐσχάτων σου δράξομαι προοιμίων;

ἀντεμπλοκή γὰρ συγκροτεῖται καὶ μάχη

τῶν σῶν ἀγόνων νῦν ὁμοῦ μεμιγμένων,

225 καὶ μῖξις ὥσπερ γίνεταί μοι καὶ

στάσις,

ὥσπερ ῥεόντων τῶν ποταμῶν τῶν

ὀμβρίων

ὁ πόντιος ῥοῦς ἴσταται μεμιγμένος.

οὔτω γὰρ ἐκβλύσαντες ἐξ ἑνὸς πόρου

τῶν σῶν ἰδρώτων οἱ ποταμοὶ μεμιγμένοι

230 ὠθοῦσι καὶ σφύζουσιν ὥσπερ ἐκ βίας

ἄλλος τὸν ἄλλον, ἐκδραμεῖν ἠπειγμένοι

καὶ ταῖς ἀβύσσοις ἐντεθῆναι τῶν λόγων.

καὶ πού τις αὐτῶν εἶπερ ἐμβριθεστέρω

τάχει προκύψει πρὸς τὸν ἄλλον, εὐθέως

235 ὁ νοῦς μεταστὰς ἠδέως μερίζεται,

ὡς ἐξ ἀνάγκης λοιπὸν ἐστενωμένος

εἵργειν ἑαυτῷ τὴν φορὰν τῆς ἐξόδου,

ἕως ὁ σὸς νοῦς καὶ τὸ πηγαῖον στόμα

τι λέγοντας πρώτο, τι γράφοντας στη

μέση,

να περιγράψω τις ἀπαρχές σου, τι στο

τέλος;

Γιατί διεξάγεται διαμάχη

για το ποιο κατόρθωμά σου θα βγει

πρώτο στην ἐπιφάνεια, μια και εἶναι ὅλα

ανακατεμμένα

καὶ γίνεται ἀνάμειξη καὶ ἐπανάσταση

μεταξὺ των ἀθλων σου,

ὅπως συμβαίνει στα ποτάμια στα ὁποῖα

παρατηρεῖται ἀνάμειξη του ὕδατος που

προέρχεται ἀπὸ τη βροχή

με το νερό της γης.

Ἔτσι ἀναβλύζοντας ἀπὸ μία κοινή πηγὴ

ρέουν τα ποτάμια των κόπων σου καὶ

ιδρώτων ἀνακατεμμένα

σπρώχνουν με βίαση

το ἓνα το ἄλλο καὶ ξεπηδοῦν, φεύγοντας

για να τρέξουν καὶ να προλάβουν καὶ να

καταχωρηθοῦν μέσα στις ἀτελείωτες

λογοτεχνικές περιγραφές.

Καὶ ὅταν μερικές φορές κάποιος ἀπὸ

ὄλους αὐτοὺς τους ἀθλους

πιο γρήγορος βγει μπροστά, ἀμέσως

ο νοῦς διαχωρίζεται σε μέρη με χαρά,

σαν ἀπὸ υποχρέωση να εἶναι

περιορισμένος στον ὑπόλοιπο καιρὸ

καὶ να ἐμποδίζει τον εαυτό του να κινηθεῖ

πρὸς τα ἔξω,

ὥσπου ἡ δική σου λογική καὶ ὁ λόγος

σου

λύσει τὰ πολλὰ τῶν λόγων ἐμφράγματα·

240 ὅμως ἀπλώσας ριψοκινδύνῳ θράσει

τὸν νοῦν ἐπ' αὐτῶν νήχομαι τῶν
πραγμάτων.

B'

Ῥώμη, δίκαιζε τὴν ἰσορροπον κρίσιν

πολλῶν στρατηγῶν εὐπορήσασα φράσον

ποίῳ δοκεῖ σοι συμβαλεῖν τὸν δεσπότην·

μόνος τετάχθω, φησίν, οὐκ ἔχων ἴσον.

5 ἤδη μὲν οὖν ἔσβεστο τῆς τυραννίδος

τὸ πῦρ ὁ Φωκάς, ἡ καταγιγίς, ἡ μέθη,

ὁ τῶν καθ' ἡμᾶς συμφορῶν

πρωτεργάτης,

ἢ τῶν ἐν ὕπνοις φασμάτων τιμωρία,

ὁ τὰς καθ' ἡμᾶς αἱματώδεις ἐκχύσεις

10 ἔχειν νομίζων εἰς τρισάθλιον κράτος,

τῆς γῆς τὸ κῆτος, τὸ πρόσωπον Γοργόνας,

θα λύσει τὰ πολλὰ συμπλέγματα στους
λόγους·

ὅμως αφού εξέτεινα τον νου μου στους
ἀθλους σου με ριψοκίνδυνη θρασύτητα

κολυμπῶ πάνω (μέσα) σε αυτά τα πολλά
κατορθώματά σου και τις φροντίδες σου,

Ἡράκλειε.

B'

Ῥώμη, αποφάσισε δίκαια (έκδοσε

απόφαση βάσει ἰσορροπημένου

αποτελέσματος ζυγαριάς)

και μια και διαθέτεις πολλούς

στρατηγούς πες

ποιος σου φαίνεται καλύτερος για να

βοηθήσει τον αρχηγό Ἡράκλειο·

διότι στέκει μόνος στη μάχη, όπως λένε,

χωρίς να έχει κάποιον εφάμιλλο.

Έχει σβήσει πια η φωτιά της τυραννίδος

ο Φωκάς, η καταγιγίδα, η μέθη,

ο πρωτεργάτης των συμφορών μας,

ο εφιάλτης μας,

αυτός που καυχόταν για τις ματωμένες

πληγές μας που άνοιγαν και χύνονταν

και θεωρούσε δύναμή του,

το θαλάσσιο θηρίο της γης, το δύσμορφο

πρόσωπο της Γοργόνας που

ακινητοποιούσε όσους ήθελαν να την

θανατώσουν·

οὐχ εἶλες αὐτόν, ὡς ὁ Περσέως πλάνος,
 ἀλλ' ἀντιτάξας τῷ φθορεῖ τῶν παρθένων
 τὸ φρικτὸν εἶδος τῆς ἀχράντου
 Παρθένου·
 15 αὐτῆς γὰρ εἶχες τὴν βοηθὸν εἰκόνα,
 ὅτε προσῆλθες τῇ βορᾷ τοῦ θηρίου·
 καθεῖλες αὐτόν, οὐ κρεμασθεῖσαν κόρην
 μίαν σεσωκῶς, ἀλλὰ τὰς πόλεις ὅλας.
 Τοιοῦτον οὐκ ἦν, κἄν γενέσθαι τις λέγῃ,
 20 τὸ πρὶν φονευθὲν κῆτος ἐξ
 Ἡρακλέους,
 οἷον καθεῖλεν Ἡρακλῆς ὁ δεσπότης
 κῆτος τύραννον, οὐ μίαν φθεῖρον πόλιν,
 ἀλλ' ἐκθερίζον τὴν πολιτείαν ὅλην.
 πλὴν μισθὸς ὑμῖν ἐστὶν εὐτρεπισμένος,
 25 οὐ μισθὸς ἵππων τῆς φθορᾶς
 ἀνωτέρων·
 μῦθος γὰρ οὗτος καὶ κεχρωσμένος
 ψόφος,
 εἰ μὴ τις, ὡς σύ, γνωστικὸς ἔχων τόνους

Δεν τον καθαίρεσες (τον Φωκά), ὅπως ο
 βασιλιάς της Σερίφου, Πολυδέκτης,
 ἤθελε να καταστρέψει τον Περσέα και
 τον εξαπέστειλε σε μακρινά ταξίδια με
 δύσβατα μονοπάτια,
 ἀλλὰ αφού ἀντέταξες (Ἡράκλειε) στον
 διαφθορέα των παρθένων (τον
 Πολυδέκτη)
 την σεβαστή εικόνα της ολοκάθαρης
 Παναγίας μας –
 διότι αὐτῆς εἶχες την εικόνα για βοηθό,
 ὅταν κατέφτασες για να σκοτώσεις το
 θηρίο –
 τον καθαίρεσες, σώζοντας ὄχι μόνο μια
 κρεμασμένη κόρη
 ἀλλὰ τις πόλεις ὅλες που βασανίζονταν
 ἀπὸ αὐτόν.
 Δεν ἦταν τόσο τυραννικό,
 σαν του Ηρακλή, ἀκόμη και αν λείει
 κάποιος ὅτι ἐγινε τέτοιο,
 ἐκεῖνο το θηρίο που κατανίκησε ο
 Ἡράκλειος,
 – ὅμοιος Ηρακλῆς! – θηρίο που δεν
 διέφθειρε ἀπλῶς μία πόλη,
 ἀλλὰ θέριζε το κράτος ολόκληρο.
 Ὅμως ἔχει ετοιμαστεῖ ἀνταμοιβή για
 ἐσένα Ἡράκλειε,
 ὄχι σε ἀλογα ἀθάνατα (ὅπως ο Δίας
 χάρισε κάποτε στον Ἀχιλλέα)·
 γιατί η ψεύτικη ἀθανασία ἀποτελεῖ
 (μόνο) μῦθο και χρωματιμένα λόγια
 ἐκτός αν κανένας μυαλωμένος ἄνθρωπος,
 ὅπως ἐσύ,

ἀλληγορήσει τὴν σπορὰν τῶν ἀρσένων	περιγράψει ἀλληγορικά τὴ σπορά των αρσενικῶν,
ἄφθαρτον εἶναι τῇ μεταδόσει τοῦ γένους,	ώστε να εἶναι ἀφθαρτὴ κατὰ τὴ μετάδοσιν τοῦ γένους ἀπὸ τοὺς γονεῖς στο παιδί
30 ἄλλου μετ' ἄλλον ζωπυρούντων τὴν φύσιν.	καθὼς ο ἕνας μετὰ τον ἄλλο αναζωογονοῦν τὴ φύσιν
οὐχ οὗτος ὑμῖν, μηδὲ τοιοῦτον λάβοις	Ἄς μην ἰσχύσει ο μῦθος για σένα Ἡράκλειε και ας μην λάβεις τέτοια
μισθὸν δι' ἡμᾶς, ἀλλ' ὀχήματος τύχοις	ανταπόδοσιν (φανταστικά ἀθάνατα ἀλογα) ἐξαιτίας μας, ἀλλὰ μακάρι να σου τύχει ὀχημα
ζωῆς τρεχούσης εἰς ὁδοὺς ἀφθαρσίας.	γήινο που θα σε φέρει σε οδοὺς ἀφθαρσίας με τὴν υστεροφημία.
ἐπεὶ δὲ λοιπὸν καὶ τὰ τοῦ δήμου θράση	Ἐπειδὴ λοιπὸν και τὸ θράσος τοῦ δήμου
35 συνεκτραφέντα τοῦ τυράννου τῇ μέθῃ	εἶχε ἀυξηθεῖ με τὴ μέθῃ και τὶς ἀστατες ἀποφάσεις τοῦ τυράννου
ἔνοικον εἶχε τῶν μελῶν ἀταξίαν,	και εἶχε ἀγριέψει (εἶχε μέσα τοῦ κάτοικο τὴν ἀκαταστασία των πολιτῶν)
σχεδὸν δὲ πάντα τοὺς πολίτας ἡ Πόλις	και ἐνὼ σχεδὸν ὅλοι οἱ πολῖτες τῆς Πόλεως
πεφυρμένους ὥδινε Κενταύρου δίκην	πονούσαν ὠδυνηρά ἐξαιτίας τοῦ Κενταύρου
—τετμημένοι γὰρ καὶ κακῶς μεμιγμένοι	(γιατί διηρημένοι και ἀσχημα ἀνακατεμμένοι με τὰ κοινά
40 πρὸς τὰς ἑαυτῶν ἡσχολοῦντο	ἀσχολοῦνταν με τὶς μεταξύ τους ἀντιπαράθεσεις),
συγχύσεις —,	ἦλθε γιατρός ὅπως ἄλλος Γαληνός,
ἰατρὸς ἐλθὼν κυρίως Γαλήνιος,	και ἀφοῦ ψηλάφησες τὶς ἀρτηρίες που ἔτρεχαν ἀτακτα
καὶ τὰς ἀτάκτους ψηλαφῶν ἀρτηρίας,	δεν παρέβλεπες μιὰ ἀσθένεια βίαιη, και με καίρια κοπή που δεν ἦταν καθόλου παράγοντας διαίρεσης
σφύζουσαν αὐτὸς οὐ παρεῖδες τὴν νόσον,	
καὶ τμητικῇ μὲν οὐδαμῶς διαίρει	

45 οὐδ' αὖ γε τοῖς στύφουσιν ἐχρήσω
τόνοις,

μαλακτικῶ δὲ καὶ λαλοῦντι φαρμάκῳ

ἔπεισας αὐτοὺς ἐκ μόνης εὐταξίας

τὸ θηριῶδες τοῦτο μὴ νοσεῖν πάθος,

ἄνω δὲ μᾶλλον τὴν λογικὴν ἔχειν φύσιν,

50 κάτω ῥῖψαι καὶ καλῶς ἐκλακτίσαι

τὸ κτηνόμορφον τῆς ἀταξίας τέρας,

μή πως παρατραπεῖσα τῆς τετριμμένης

ἢ φατινῶσα τῶν φρενῶν ἀταξία

τὸν νοῦν ἑαυτῇ συμπλανώμενον λάβη.

55 οὕτως ἄριστα τοὺς διεστῶτας τρόπους

τῶν δημαγωγῶν συμβιβάζεις ταγμάτων,

καὶ σύνθετόν τι ζῶον ἐξ ἐναντίων

συνθεῖς λογισμῶν εἰς ἔνωσιν ἤρμοσας,

καὶ τοὺς ἀποσκιρτῶντας ἀλλήλων

τρόπους

60 εἰς ἓν συνήψας καὶ κατώρθωσας

μόνος

ὃ μὴ κατορθοῦν εὐπόρησεν ἢ φύσις.

καὶ οὔτε χρησιμοποίησες τα στυφά

φάρμακα,

ἀλλὰ μόνο με το μαλακό φάρμακο της

ομιλίας που ἔρρε εύκολα

τούς ἐπεισες παρουσιάζοντας την

ομορφιά της εύρυθμης κρατικής

λειτουργίας

να γλιτώσουν ἀπὸ αὐτὸ το θηριῶδες

πάθος,

καὶ να κυριαρχεῖ το λογικὸ στη φύση

τους,

καὶ να πετάξουν κάτω καὶ να

κλωτήσουν μακρὰ καὶ γερά

τὸ ζώομορφο τέρας της ἀναρχίας καὶ

πολιτικῆς ἀκαταστασίας

μήπως, παρεκτρεπόμενη ἀπὸ το συνήθη

δρόμο

ἡ πολιτικὴ ἀναρχία

παρασύρει τον νοῦ μαζί της καὶ αὐτὸς

«πάρει ἀέρα».

Ἔτσι πέτυχες με τον καλύτερο τρόπο τις

διηρημένες

αντιδράσεις των δημαγωγῶν να

συμβιβάζεις

καὶ να συνθέσεις ἓνα ζωντανό εἶδωλο

συναρμολογώντας σε ἔνωση (κοινές

σκέψεις καὶ ἀποφάσεις)

μέρη ἀπὸ ἀντίπαλα στρατόπεδα

τούς ἔνωσες σε ἓνα, καὶ μόνος σου

κατόρθωσες

αὐτὸ που δεν μπόρεσε να κατορθώσῃ ἡ

φύση.

τούτῳ θέλοντες τῷ μεγίστῳ πράγματι
μνήμην συνάψαι συμφερόντως ἢ Πόλις

γράφουσιν ἡμῖν τὴν κάτωθεν εἰκόνα,

65 εἰ τὴν ἄνω γὰρ ἄλλον εἶχες ζωγράφον.

ἐπεὶ δὲ πάντας, οἰκοδεσπότην δίκην,

τοὺς ἔνδον ἡμῶν ἐξεχέρσωσας τόπους,

καὶ τὰς ἐνοίκους τῶν παθημάτων φλέβας

τῷ σῶ κενώσας εὐσεβεῖ καθαρσίῳ

70 τῆς ἔνδον ὠμότητος εἶρξας τὴν
βλάβην,

ἐκτὸς δὲ λοιπὸν καὶ τὰ τῆς Θράκης νέφη

χειμῶνας ἡμῖν ἐξανέστησεν μάχης,
καὶ πῆ μὲν ἢ Χάρυβδις ἢ Σκυθοτρόφος
σιγᾶν δοκοῦσα ληστρικῶς ὠδοστάτει,

75 πῆ δ' αὖ συνεκθέοντες οἱ Σκλάβοι
λύκοι

τῇ γῆ συνῆπτον τῆς θαλάττης τὸν σάλον,

καὶ τοῖς παρ' αὐτῶν αἵμασι πεφυρμένος

ὁ ῥοῦς ἐρυθρὸς ἐκ βίας ἐγίνετο,

Με τὴν ἐνότητα, τὸ μεγαλύτερο πράγμα,
θέλοντας νὰ συγκροτήσουμε ἀνάμνηση

ὅπως συμφέρει γιὰ τὴν Πόλη,

ζωγραφίζει ἡ πόλη (θεσπίζει νόμους ἡ
πόλη) γιὰ μας σύμφωνα με τὰ παρακάτω

(που θὰ περιγράψω)

γιατί γιὰ τὴν παραπάνω πόλη (τὴν
ἀτακτὴ) εἶχες ἄλλο ζωγράφο (νομοθέτη).

Ὅταν λοιπὸν, ἐξαιτίας τοῦ τυράννου που
μας κυβερνοῦσε,

ἐκχέρσωσες ὅλες τὶς ἐπαρχίες στο
ἐσωτερικὸ τῆς χώρας μας,

καὶ ἀφοῦ ἀδειασες τὶς ἐσωτερικὲς φλέβες
τῶν παθημάτων μας

με εὐλαβικὸ καθαριστικὸ υγρὸ— θυσία
στο Θεὸ εἶχες γίνεῖ γιὰ ὅλους μας,

Ἡράκλειε —

καὶ ἀφοῦ ἐμπόδισες τὴν ἐξοδὸ τῆς
ὠμότητος που ἐπικρατοῦσε στο

ἐσωτερικὸ σε μορφή βλαβερῆ,

στο ἐξωτερικὸ πεδίο οἱ ὀρδὲς τῶν
Θρακῶν

διεξήγαγαν μάχες ἐναντίον μας,

καὶ πότε ἀφ' ἐνός οἱ ἀγριοὶ Σκύθες

ἐνὼ φαίνονταν σιωπηλοὶ ἐπιτίθεντο με
σκοπὸ τὴν καταλήστευση,

καὶ πότε οἱ φιλοπόλεμοι Σλάβοι
ορμούσαν ὅλοι μαζί

καὶ ἐδεναν μαζί με τὴ γῆ τὴν
θαλασσοταραχὴ,

καὶ με τὰ αἵματα που ἔχυναν στο διάβα
τοὺς γεμάτη

ἡ ροὴ τῆς θάλασσας γινόταν κόκκινη

κάκειθεν ὥσπερ ἀντερίζουσα πλέον

80 ἀντιπρόσωπος ἢ δυσάντητος θέα

τῆς Γοργόνας προσῆκτο τῆς τοῦ

Περσέως·

καὶ πᾶς ὁ κόσμος ἦν ὁμοῦ πεφυρμένος.

σὲ δὲ στρατηγεῖν ἦν ἀνάγκη τῆς μάχης,

τυχὸν μὲν ἄλλος ἐν τοσαύτῃ συγχύσει

85 οὐκ ἂν κυβερνᾷν ραδίως ἠνέσχετο,

ὕμῖν δὲ δόξαν ὥστε πᾶν τὸ φορτίον,

εἵπερ δυνηθῆς, ἀντὶ πάντων βαστάσαι,

ἀπηγόρευσας τῶν σεαυτοῦ φροντίδων

καὶ σὰς ἐποίου τὰς ἀπάντων φροντίδας.

90 καὶ πολλάκις τὸ τόξον ἐντεῖναι θέλων

βαλεῖν τε τὴν Χάρυβδιν εἰς τὴν Γοργόνα

τὴν πετροποιὸν τῶν θεατῶν εἰκόνα,

στραφεῖς ἐπέσχες τὴν βολὴν ἠπειγμένην·

καὶ δὴ κατ' αὐτῆς ἀντιβάλλοντας βέλος

καὶ ἀπὸ ἐκείνη τῆ στιγμῆ,

ανταγωνιζόμενη τὴν τραχύτητα τῶν

Σλάβων

μάς ἔκανε τὴν ἐμφάνισή της ἡ τρομερὴ

ὄψη

τῆς Γοργόνας ποὺ σκότωσε ὁ Περσέας,

ἀλλὰ καὶ ὅλος ὁ κόσμος ἦταν γεμάτος

αἵματα.

Ἡ μάχη δε ἐπέβαλλε νὰ εἶσαι ἐσὺ ὁ

στρατηγός,

γιατὶ ἂν τύχαινε ἄλλος νὰ βρεθεῖ σε τόση

ἀναταραχῆ,

δεν θα εἶχε ἀνεχθεῖ εὐκόλα νὰ

κυβερνήσει,

καὶ ἐπειδὴ σου φάνηκε πὼς καλὸ ἦταν

ἂν μπορούσες νὰ σηκώσεις τὸ φορτίο

ὅλων μόνος σου,

ἀρνήθηκες τὶς δικές σου φροντίδες

καὶ ἔκανες δικές σου τὶς φροντίδες ποὺ

ἀφορούσαν ὅλους.

καὶ ἐνὼ πολλὰς φορὲς θέλησες νὰ

τεντώσεις τὸ τόξο

μὲ στόχο νὰ ρίξεις τὴ Χάρυβδη πᾶνω στὴ

Γοργόνα,

ποὺ ἀπολίθωνε ὅσους τὴν ἐβλεπαν,

ἀφοῦ ἐστριψες (καὶ ἐτσι βγήκες ἀπὸ τὸ

πεδίο ἐνεργείας της) ἐμπόδισες τὴν

καταστροφικὴ καὶ ταχεῖα δράση τῆς

Γοργόνας ἐπάνω σου ἡ ὁποία ἦταν

ἐτοιμὴ νὰ σε ἀπολιθώσει ἐπίσης·

καὶ ἐνὼ στόχευες ἐναντίον τῆς Γοργόνας

ἀλλ' ὥστε τοῖς σοῖς μηδαμῶς βουλευμάσι

τὰ τῶν πολιτῶν συμπλέκεσθαι πράγματα,

μηδ' αὖ γενέσθαι βλαπτικοῖς

κατασκόποις

115 ἔκδηλα τῶν σῶν σκεμμάτων τὰ

δόγματα·

καλύπτεται γὰρ ὡς νέφει κατάσκοπος

ὄχλω παρεισδύς καὶ δυσεύρετος μένει.

ἐκεῖσε γοῦν, κράτιστε, συλλέγων ὄλον

τὸν νοῦν σεαυτοῦ καὶ σχολῆ σοφῆ

τρέφων,

120 πάσας ἀνέγνως <τὰς> διατάξεις τῶν

νόμων

τὰς ἐξ ὀπλων καὶ πραγμάτων ὠρισμένας.

ἀλλ' ἦν τὰ κρυπτὰ τοῦ σκοποῦ σου

δόγματα

λόγων ἀφορμαὶ τοῖς λαλεῖν εἰθισμένοις,

παρ' οἷς ὀλισθήσασα τῆς ἔσω θύρας

125 ἢ γλῶττα φεύγει καὶ βοᾷ

πλανωμένως·

ὅμως συνεῖδες ταῦτα συγγνώμην ἔχειν.

ἔδοξε γὰρ πως ἐξ ἀνάγκης εὐλόγου

ἀλλὰ γὰρ νὰ μὴν ἐπηρεαστοῦν οἱ

αποφάσεις σου

ἀπὸ τῶν ιδέων τῶν πολιτῶν,

ἀλλὰ καὶ γὰρ νὰ μὴ φανερωθοῦν τὰ

πολεμικά σου σχέδια

σε κατασκόπους ποὺ ἔχουν σκοπὸ νὰ

βλάψουν τὴν αυτοκρατορία·

γιατί ὁ κατάσκοπος κάθε φορὰ

καλύπτεται σαν με πέπλο νέφους καὶ

ομίχλης

καθὼς διεισδύει στὸν ὄχλο καὶ ἔτσι

γίνεται δυσεύρετος.

Λοιπὸν, δυνατὲ Ἡράκλειε,

συγκεντρώνοντας ὄλο

το νοῦ σου ἐκεῖ καὶ τρέφοντας τὴ σκέψη

σου με σοφὲς σπουδὲς

διάβασες ὅλες τῶν διατάξεις τῶν νόμων

ποὺ ἔχουν οριστεῖ με τὰ ὄπλα καὶ με

μάχης.

ἀλλὰ ἦταν οἱ κρυφὲς σκέψεις σου καὶ οἱ

αποφάσεις σου γὰρ τὴν ἐκστρατεία

ἀφορμὲς γὰρ κουτσομπολιά σε αὐτοῦς

ποὺ εἶναι συνηθισμένοι νὰ μιλάνε

ακατάσχετα,

τῶν ὁποίων ἡ γλῶσσα ἔχοντας

ξεγλυστρίσει

λέει καὶ φωνάζει παραπλανητικὰ λόγια·

ὅμως ξέρεις καλὰ αὐτὰ νὰ τα κατανοεῖς.

Γιατί φάνηκε ὅτι ἀπὸ δικαιολογημένη

ἀνάγκη,

τοῦ πρὸς σὲ φίλτρου δυσφορεῖν ἢ
κοινότης,

οὐκ ἐκ φθόνου τὴν γλῶτταν ἠρεθισμένοι

130 – τοῖς βασκάνοις γὰρ οὐ φθονοῦνται
φροντίδες –,

ἀλλ' οὐ στέγοντες τὴν ἀπουσίαν βλέπειν,

κἄν πολλάκις τύχωσιν ὠφελημένοι.

Ἐνταῦθα τὸν πρὶν Ἥλιαν μιμούμενος,

καὶ ταῖς ἐρήμοις ἐμβατεύων ἐτρέφου

135 οὐ βρῶσιν, ὡς ἔδειξας, ἀλλὰ

φροντίδας·

οὐκ ἦν γὰρ ἔργον πολεμικῶν

συνταγμάτων,

ὃ μὴ μετῆλθες τῆ σχολῇ τῶν σκεμμάτων,

τυπῶν, προτάττων, εὐτρεπίζων,

προγράφων,

καὶ σχηματουργῶν τῆς μάχης τὰς εἰκόνας

140 ἄλλοις, σεαυτῷ, τῷ στρατῷ, τοῖς

ἔθνεσιν,

ὡς ἂν τις εἶπη περιλαβὼν ἐν συντόμῳ,

πρὸ τῶν ἀγώνων τοὺς ἀγῶνας συλλέγων

δυσφορούσε ἡ κοινότητα, ἐξαιτίας τῆς

αγάπης τους σε ἐσένα

καὶ ὄχι ἐπειδὴ ἦταν ἡ γλῶσσα τους

ερεθισμένη ἀπὸ φθόνο

–γιατί οἱ βάσκανοι δὲν φθονοῦν τους

πολυμέριμνους –

ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν ἄντεχαν νὰ βλέπουν τὴν

απουσία σου,

ἀκόμη καὶ ἂν τύχουν πολλῶν ὠφελειῶν

χάρη σ' αὐτή.

Μιμούμενος τὸν προγενέστερό σου

προφήτη Ἥλία

καὶ περπατώντας ἀνάμεσα σὲ βάτους

ἐδῶ, τρέφουσιν

ὄχι με φαγητό ἀλλὰ με ἐννοίες, ὅπως τὸ

ἀπέδειξες·

γιατί δὲν υπήρχε ἔργο πολεμικοῦ

στρατοῦ,

τὸ ὁποῖο νὰ μὴν ἀσκησες κατὰ τὰ

διαλείμματα τῆς μάχης,

πολεμώντας ὁ ἴδιος με χτυπήματα,

μπαίνοντας μπροστὰ στὴ μάχη,

ετοιμάζοντας καὶ διορθώνοντας τυχόν

κακές τροπές τῆς, προσχεδιάζοντας καὶ

παριστάνοντας ἀπὸ πρὶν τὶς εἰκόνες ποὺ

θα διαδραματίζονταν στὴ μάχη σὲ

ἄλλους,

στον ἴδιο, στὸ στρατό μπροστὰ, στους

ἐχθρούς,

ὅπως θὰ μπορούσε νὰ πει κανεὶς

περιλαμβάνοντας ὅλους ἐν ὀλίγοις,

ἐπιθεωρώντας τὶς ἐκστρατείες πρὶν

πραγματοποιηθοῦν.

καὶ τὴν μάχην δρῶν ἐντελῶς πρὸ τῆς
 μάχης.
 ἄλλοι μὲν οὖν γράψουσιν, οἷς δοκεῖ
 φίλον,
 145 ὄρη, φάραγγας καὶ στενὰς διεξόδους,
 καὶ τὰς πετρώδεις ἐξοχὰς καὶ δυσβάτους,
 δι' ὧν παρήλθες ὡς πνοὴ ταχυδρόμος,
 ὡς οὔτε πέτραις ἐκ βελῶν ἀφιγμέναις
 ἔνεστι βάλλειν, οὔτε μὴν ὀρύγμασι
 150 τὴν γῆν ὑπογλύφοντας ἐλκῦσαι
 κάτω,
 ἀλλ' εἰσὶ τείχη τοῖς ἐναντίοις ὄρη,
 τὰς κλεῖς ἔχοντα τῆς ὁδοῦ πεφραγμένης.
 ἐβουλόμην δὲ, καίπερ ὧν βραδυγράφος,
 τὴν συλλογὴν σου τῶν στρατευμάτων
 γράφειν
 155 τὴν εἰς ἅπαν γῆς ἐσκεδασμένην
 μέρος,
 βουλαῖς δὲ ταῖς σαῖς ἐν βραχεῖ
 συνηγμένην.
 οἱ σοὶ γὰρ αὐτοὺς ἦγον ἐλκτικοὶ λόγοι,

καὶ διεξάγοντας τὶς μάχες πρὶν ἀρχίσουν
 αὐτὲς στὴν πράξι
 Καὶ ἄλλοι, στοὺς ὁποίους θὰ ἀρέσει νὰ
 περιγράφουν ζωγραφικὰ,
 θὰ περιγράψουν με ζωγραφικὲς εἰκόνες,
 τὰ βουνά, τὰ φαράγγια καὶ τὶς στενὲς
 διεξόδους
 καὶ τοὺς βραχώδεις καὶ δύσβατους
 τόπους
 ποὺ διέσχισες με τὸ στρατό σου με
 ταχύτητα ἀνέμου,
 (θὰ ζωγραφίσουν) ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν
 νὰ ἐκσφενδονίζει κανεὶς πέτρες στὸν
 αέρα,
 οὔτε διαμέσου ὀρυγμάτων
 νὰ ἐλκεῖ στὸ υπέδαφος ληστές,
 ἀλλὰ υπάρχουν βουνά ποὺ στήνονται σαν
 φυσικὰ τείχη ἀπέναντι στοὺς ἐχθροὺς
 καὶ ποὺ κρατοῦν τὰ κλειδιά μιᾶς
 φραγμένης γιὰ τοὺς ἐχθροὺς πορείας.
 Ἦθελα δε, ἀν καὶ περιγράψω με ἀργοὺς
 ρυθμοὺς,
 νὰ περιγράψω τοὺς πολεμιστὲς ἀπὸ τοὺς
 ὁποίους ἀποτελοῦνται τὰ στρατεύματά
 σου,
 ἡ ὁποία ἐνῶ εἶχε σκορπιστεῖ σὲ κάθε
 μέρος τῆς γῆς,
 με τὴν δική σου βούληση συγκεντρώθηκε
 ἀμέσως.
 γιὰτί οἱ δικοὶ σου ἐλκτικοὶ λόγοι τοὺς
 ἐπειθαν καὶ τοὺς ὀδηγοῦσαν,

ὡς εἴ τις ἄλλος ἐκ μιᾶς ὑδραργύρου

σύρει τὰ χρυσᾶ συλλέγων σπαράγματα.

160 πλὴν ταῦτα σιγῶ καὶ τὸν Εὐφράτου
πόρον,

δι' οὗ τρέχων παρήλθες Εὐφράτου πλέων,

τὴν δραστικὴν τε καὶ μετ' ἔργων

ἐμπόνων

ὡς ἐν παρέργῳ συμφορὰν τοῦ Δούβιος,

εἶγε προσήκει συμφορὰν παρεικάσαι

165 τὴν εὐσεβοῦντι δεσπότη

πορθουμένην,

ἢ δυσσεβοῦντι Χοσρόη σεσωσμένην.

ἤδη πρόσειμι τῇ Δαραρτάσει πόλει –

ταύτην δέ φασι Περσικῶν ὀρισμάτων

εἶναι βορείαν, τὴν δὲ πρὸς Νότον θέσιν

170 ὅσον πρὸς ἡμᾶς, ἀντικειμένως ἔχειν

–

καὶ τὸν κατ' αὐτῆς ἐν βραχεῖ παραδρόμῳ

καμπτήρα τῷ τρέχοντι μορφώσω λόγῳ.

Τὸν Ἀρτασήρ γὰρ, δοῦλον ὄντα τὴν

τύχην,

τυραννικῶ λέγουσι καὶ θρασεῖ ξίφει

ὅπως οἰοισδὴποτε ἄλλος με μια

σταγόνα υδραργύρου

σέρνει μαζεύοντας ἔτσι το χρυσό.

Ὅμως σιωπώντας για αυτά (τις

συγκεντρώσεις στρατευμάτων) και αν

ταιριάζει να παρομοιάσουμε με συμφορὰ

το πέρασμα του Ευφράτη,

από το οποίο διήλθες τρέχοντας στο

περισσότερο μέρος,

επιχείρηση κουραστική που απαιτούσε

επίπονα έργα

τόσα σαν να του είναι πάρεργο η

επιχείρηση στον Δούβιο ποταμό

– αν βέβαια ταιριάζει να παρομοιάσουμε

με συμφορὰ

την πόλη που έπεσε στα χέρια του

ευσεβούς άρχοντα (Ηρακλείου)

και που σώθηκε από τα χέρια του

ασεβούς τυράννου Χοσρόη –,

αυτήν πλησιάζω την πόλη του

Δαραρτάση.

– λένε ότι αυτή η πόλη βρίσκεται

βορειότερα ως προς τα σύνορα της

Περσίας,–

αλλά σε σχέση με εμάς είναι νοτιότερα

και θα παρουσιάσω με σύντομο,

λόγο σε αυτό το κείμενο

Διότι ο Αρτασήρ, που ήταν δούλος,

λένε πως με τυραννικό και θαρραλέο

ξίφος

175 Πάρθους ἀποστήσαντα τοῦ τότε
κράτους
εἰς αἰχμάλωτον ὄνπερ ἤρπασε θρόνον,
ἀντενθρονίζειν ἐν κακοῖς τὴν Περσίδα.
χρόνους δὲ συλλέγουσιν, ὥς φασιν, δέκα
σὺν ἑξ διαδραμόντας ἑξηκοντάσιν,
180 ἐν οἷς τὸ πικρὸν τοῦδε τοῦ σπόρου
γένος
ἑξ αἰμάτων ὄδινεν αἰμάτων γόνον·
ἐν γὰρ τοσαύτῃ τοῦ χρόνου παρεκτάσει
ἐναλλαγὴν οὐκ ἔσχε τῆς μαιφόνου
σειρᾶς ἐκείνης ἢ δυσέκλυτος δέσις,
185 ἀλλ' ἐκ τέκνων εἰς τέκνα
συμμετεπλάκη
ὁ δεσμὸς οὗτος ἐν σφαγαῖς πεφυρμένος,
καὶ πᾶς παρ' αὐτοῖς δυσμενῆς
βροτοκτόνος
ἔσπειρε τέκνον εἰς γονὴν πατροκτόνον,
κάκεϊνος αὖθις ὡς ἐχίδνης οὐσίαν
190 τὸν κλῆρον ἀντέπεμψεν εἰς τοὺς
ἐκγόνους·
καὶ ῥοῦς ἔχεϊτο τοὺς φόνους ἐπιρρέων
ἕως πλατυνθεὶς εἰς ἀμέτρητον χύσιν
ἔστηκεν ἐνθεὶς εἰς βυθὸν τὸν Χοσρόην.
ἔδει γάρ, οἶμαι, τῆς Ἰοκάστης τὸν βίον

αφού στέρησε τους Πέρσες της
κυριαρχίας
τούς ἄρπαξε το θρόνο και τούς μετέτρεψε
σε αιχμαλώτους
προς συμφορά τους.
Όπως υπολογίζεται πέρασαν δεκαέξι
και εξήντα χρόνια
κατά τα οποία αυτός ο πικρός διάδοχος·
απέκτησε διάδοχο
και ενώ ο χρόνος είχε εκταθεί τόσο πολύ
δεν υπήρξε πολιτική αλλαγή
και ανατροπή από το θρόνο για εκείνη
την δυσμετάθετη καταστροφική
δυναστεία,
αλλά σχηματίστηκε από γενιά σε γενιά
η οικογενειοκρατία αυτή (συνδεδεμένη
και αυτή ἄρρηκτα με σφαγές),
και κάθε μέλος τους που είχε γίνει ένας
τρισάθλιος ανθρωποκτόνος
έκανε παιδιά που γίνονταν πατροκτόνοι,
και εκείνος ο ίδιος (ο πατροκτόνος)
αμέσως διέσπειρε σαν δηλητήριο
το χαρακτηριστικό αυτό (του γίνεσθαι
φονιάς) στους απογόνους του·
και χυνόταν ροή φονική
ώσπου αφού πλατύνθηκε και χύθηκε σε
μεγάλη επιφάνεια σταμάτησε
αφού είχε ρίξει στο βυθό τον τελευταίο
απόγονο, το Χοσρόη.
Γιατί, νομίζω

195 ζηλοῦντας αὐτοὺς τῷ παραλλήλῳ
φθόνῳ
πρὸς τὰς ὁμοίᾳς συμφορὰς ἀνατρέχειν.

ἐκεῖνος οὖν ἔκτιζε τήνδε τὴν πόλιν

εἰς πύργον ἄκρον, εἰς ἀπόρθητον τόπον,
εἰς τεῖχος ὡς ἔδειξε τῆς ἀμαρτίας·

200 ἐκεῖ γὰρ εἶχε Χοσρόης καὶ τοὺς
μάγους
καὶ τοὺς ἑαυτοῦ προστάτας τοὺς
ἄνθρακας,
δεινῆ κρατηθεῖς εἰκότως ὑποψία
μὴ τοὺς σεβαστοὺς αἰχμαλώτους
ἀρπάσῃς.
ἀλλ' αὐτοὺς ἐλθὼν ὥσπερ ἀστραπῆς τάχος

205 καὶ πλαστὸν αὐτοῖς σχηματουργήσας
φόνον
—φόνον γὰρ αὐτοὺς οὐδὲ βαρβάρων
θέλεις, εἰ μὴ καθ' αὐτῶν ἐκσπάσονται τὰ
ξίφη—,
στήσας τε πολλὰς μηχανὰς τῶν ὀργάνων,

κριοῦς, χελώνας, πετροπομπούς
σφενδόνας

210 φράξας τε τὴν φάλαγγα καὶ τείχει
νέῳ
τὸ τεῖχος αὐτῶν ἐμπερικλείσας ὅλον

ἅπαντας ἔνδον εἶλες ἐκ μόνου φόβου.

ὅτι ὅσοι προσπάθησαν να μιμηθοῦν τη
ζωή της Ιοκάστης
ὄφειλαν να ἔχουν τις ἴδιες δυστυχίες με
αυτήν, την ἴδια μοίρα.

Εκεῖνος (ο Αρτασῆρ) λοιπόν, ἔχτιζε αὐτὴ
την πόλη,
σε φυσικό προμαχώνα, σε ἀπόρθητο τόπο
σε τεῖχος που, ὅπως ἀποδείχθηκε,
προφύλαξε ἀπὸ την αμαρτία·

Εκεῖ λοιπόν εἶχε ο Χοσρόης καὶ τοὺς
μάγους
καὶ τοὺς προστάτες των διαμαντιῶν του,

αφοῦ συγκρατήθηκε ἀπὸ το λογικό φόβο
μήπως καὶ ἀρπάξεις τοὺς αἰχμαλώτους
που εἶναι ιερὰ πρόσωπα.

Αλλά αφοῦ ἦλθες (εσὺ Ηράκλειε)
γρήγορα σαν με ταχύτητα ἀστραπῆς
καὶ αφοῦ κατασκεύασες πλαστὸ φόνον
μπροστὰ τοὺς
—γιατί ο ἴδιος δεν ἐπιθυμοῦς το φόνον οὔτε
των βαρβάρων, αν δεν σε προκαλέσουν
με ἐπίθεση
καὶ αφοῦ ἔστησες πολλὰ σχέδια με τα
ὄργανα που διέθετες,
κριάρια, χελώνες, σφενδόνες που
ξαποστέλλουν πέτρες
καὶ αφοῦ περιέφραξες με καινούργιο
τείχος
το στράτευμά σου καὶ το ἐκλείσες
ολόκληρο προστατευτικά
ὅλοι μέσα (στην πόλη του Δαραρτάση)
ἐπαθαν κόλπο ἀπὸ φόβο για σένα.

πρῶτον μὲν οὖν, κράτιστε, τῶν σκύλων
ὄλων

ἀπηνθράκωσας τοὺς θεοὺς τῆς Περσίδος,

215 δεκτὰς ἀπαρχὰς τῷ Θεῷ σου
προσφέρων

τὰ τῶν προπάππων Χοσρόου κειμήλια·

σβεννὺς γὰρ αὐτοὺς ἔφλεγες τὸν

Χοσρόην,

οὐχ ὥσπερ ἐχθρὸς τοῦ πυρὸς τῆς οὐσίας

– ὄλος γὰρ εἶ πῦρ τῷ Θεῷ συνημμένος –,

ἀλλ’ ὡς ἐλευθέραν τε καὶ σεσωσμένην

θέλων προσάξει τῷ Θεῷ καὶ τὴν κτίσιν.

ἀπηλλάγη γὰρ καὶ τὸ πῦρ μολυσμάτων

τῇ προσκυνήσει μᾶλλον ἐξυβρισμένον,

ἔχει δὲ τιμὴν τὴν καλὴν ἀτιμίαν,

225 τῇ σῆ καθαρθὲν εὐσεβεῖ καθαιρέσει

καὶ συμφερόντως δυστυχεῖν ἠνέσχετο

καλῶς τεφρωθὲν ἢ κακῶς ἀνημμένον.

οὕτως ἐκεῖνο πᾶν τὸ πῦρ κατασβέσας

ἀφῆκας οὐδὲν, πλὴν ὅσον λαλεῖν ἔδει,

Πρώτον λοιπόν, δυνατέ Ηράκλειε, ἀπὸ
ὅλα τα λάφυρά σου εἶναι ὅτι

ἀπηνθράκωσες τοὺς ψεύτικους θεοὺς τῶν
Περσῶν,

προσφέροντας δεκτές θυσίες στο δικό
σου ἀληθινό Θεό

τα κειμήλια τῶν προπάππων του Χοσρόη·

γιατί σβήνοντας αὐτοὺς κατέκαιγες τον

Χοσρόη,

ὄχι ὡς ἐχθρὸς τῆς οὐσίας τῆς φωτιάς

– γιατί ἦσουν ἐνθερμὸς πιστὸς χριστιανὸς

–,

ἀλλὰ με τὴ θέληση να προσφέρεις στον
(ἀληθινό) Θεό ἐλεύθερη τὴν οὐσία τῆς

φωτιάς, ὅπως ὅλα τα δημιουργήματα καὶ
λυτρωμένη ἀπὸ τὴν δουλεία του Χοσρόη

(Με τὴ δική σου πολεμικὴ ἐπέμβαση
στὴν Περσία) ἀπαλλάχθηκε καὶ ἡ φωτιά

ἀπὸ μολύνσεις που τῆς προσάπτονταν
μᾶλλον με τὸ να προσκυνεῖται

ἀφοῦ καθαρίστηκε με τὴ δική σου
καθαίρεση τῆς φωτιάς που ἔγινε με καλή

καὶ εὐσεβὴ διάθεση
καὶ ἀνεχόταν ἡ φωτιά να ταπεινώνεται

πρὸς δόξαν (του ἀληθινοῦ) Θεοῦ
με τὸ να ἀποτεφρωθεῖ για καλὸ λόγο

αὐτὴ παρά να εἶναι ἀναμμένη για κακό.

Ἔτσι, λοιπόν ἀφοῦ ἐσβησες για τα καλά
τὴ φωτιά,

δεν ἀφησες οὔτε ἴχνος φωτιάς, ἐκτὸς ἀπὸ
ὅσο χρειαζόταν παραμόνο

230 σπινθήρα μικρὸν εἰς τὸ φλέξαι
Χοσρόην.

ένα σπινθήρα μικρό, για να κατακαύσεις
το Χοσρόη.

4. Το πρότυπο ηγεμόνος στο Βυζάντιο μέχρι την εποχή του Γεωργίου Πισίδου (7ος αι.)

Η προσωπικότητα του ηγεμόνα αποτέλεσε αντικείμενο μελέτης και ενασχόλησης από την αρχαιότητα²⁵. Η πολιτική σκέψη και θεωρία των Βυζαντινών περιελάμβανε ως μέγιστο κεφάλαιό της τα κριτήρια που οφείλει να πληροί ο εκάστοτε άρχοντας ώστε να αποδεικνύεται άξιος της εκλογής του από τον Θεό για το βασιλικό αξίωμα.

Τα ρητορικά είδη που υπεδείκνυαν ποια οφείλει να είναι η προσωπικότητα του ηγεμόνος και από ποιες αρετές να απαρτίζεται ήταν κατ' αρχάς οι *βιογραφίες*, κατα δεύτερον τα βασιλικά εγκώμια και κατα τρίτον τα «*κάτοπτρα ηγεμόνος*»²⁶. Οι *βιογραφίες* αποτελούν συγγραφικό είδος που για την ελληνική λογοτεχνία ήκμασε με τον Πλούταρχο (2ος αι. μ.Χ.)²⁷. Στο *Περί Έπιδεικτικῶν* του Μενάνδρου του ρήτορος δίδονται οι κανόνες συγγραφής *βασιλικῶν εγκωμίων*²⁸ (4ος αι. μ.Χ.). Οι

²⁵ βλ. H. Hunger, *Βυζαντινή Λογοτεχνία*, τ. Α', σσ. 245-246 *O P. Hadot [...] για το Βυζάντιο ξεκινάει από το αντίστοιχο κεφάλαιο του Ψευδο-Μενάνδρου και διαπραγματεύεται κατόπιν, αφού μνημονεύσει, τον Αριστείδη, κυρίως τον Θεμιστιο, τον Ιουλιανό, τον Λιβάνιο, τον Συνέσιο και τον Προκόπιο Γάζης (ό.π. 602-607).*

και

βλ. H. Hunger, *ό.π.*, σ. 247-248 όλα τα βυζαντινά κάτοπτρα ηγεμόνων μπορούν να αναχθούν σε ένα κοινό λογικό υπόβαθρο, που με αφετηρία τον Ισοκράτη ακολουθεί τη γραμμή που διαγράψαμε πιο πάνω. Δίπλα στον «Ευαγόρα» [...] αυτό ισχύει προπαντός για τους λόγους που αναφέρονται στους δύο «Νικοκλείς» και για τον ψευδο-ισοκρατικό παραινετικό «Πρὸς Δημόνικον».

²⁶ βλ. Μαρία Ε. Μεδεντζίδου, *Βασιλικοί ανδριάντες: Νικηφόρος Βλεμμύδης, Μανουήλ Β΄ Παλαιολόγος* (<http://ikee.lib.auth.gr/record/268605/files/GRI-2015-14553.pdf>), σ. 16

²⁷ βλ. Μαρία Ε. Μεδεντζίδου, *ό.π.*, (<http://ikee.lib.auth.gr/record/268605/files/GRI-2015-14553.pdf>), σ. 17

²⁸ βλ. Μαρία Ε. Μεδεντζίδου, *ό.π.*, (<http://ikee.lib.auth.gr/record/268605/files/GRI-2015-14553.pdf>), σ. 17-18 *Θεμελιωτής του βασιλικού εγκωμίου είναι ο Ψευδο-Μένανδρος καθώς διατύπωσε τους κανόνες του. Αλλά στην τελική μορφοποίηση του βασιλικού εγκωμίου βοήθησαν ο Λιβάνιος, ο Θεμιστιος, όπως και ο Προκόπιος Γάζης και υποσημ. 9, Hadot, "Furstenspiegel", στ. 601-603. D. A. Russell - N.G. Wilson (εκδ), *Menander Rhetor*, Oxford 1981, σσ. 76-95, 271-281. Παϊδάς, *Η θεματική των βυζαντινών Κάτοπτρων Ηγεμόνος της πρώιμης και μέσης περιόδου*, σ. 19.*

συμβουλευτικοί ρητορικοί λόγοι, που ονομάστηκαν *κάτοπτρα ηγεμόνος* επίσης περιγράφουν την εικόνα του ιδανικού ηγέτη· αυτό το διακρίνουμε σε μια σύντομη αναδρομή στα έργα που προβάλλουν τις αρετές από τις οποίες όφειλε να κοσμεύεται ο εκάστοτε επίγειος ηγέτης (για παράδειγμα, στα έργα του Ευσεβίου Καισαρείας *Εἰς τὸν Κωνσταντῖνον Τριακονταετηρικὸς* και *Εἰς τὸν Βίον Κωνσταντίνου*) αλλά και σε έργα άλλων επισκόπων και αξιωματούχων της εκκλησίας όπως του Συνεσίου Κυρήνης (έργο *Εἰς τὸν αὐτοκράτορα περὶ βασιλείας*, εκφώνηση ενώπιον του αυτοκράτορος Αρκαδίου το 398 μ.Χ.)²⁹, και του Ἀγαπητοῦ Διακόνου (έργο *Ἐκθεσις κεφαλαίων παραινετικῶν*, εκφώνηση επι Ιουστινιανού τον Ιανουάριο του 532 μ.Χ., πριν τη Στάση του Νίκα)³⁰.

Η εποχή που εγράφησαν και αναγνώσθηκαν για πρώτη φορά αυτά τα έργα τοποθετείται πριν την εμφάνιση του Γεωργίου Πισίδη στο λογοτεχνικό στερέωμα (7ος αι. μ.Χ.)³¹. Στο Βυζάντιο παρατηρούμε ότι το χριστιανικό στοιχείο είχε εισέλθει και χρωμάτισε όλους τους τομείς της σκέψεως. Ακολουθούν οι σκέψεις των τριών πρωτοβυζαντινών λογίων που προαναφέρθηκαν, οι οποίοι προβληματίζονται και καταθέτουν εγγράφως τις ιδέες τους για τις αρετές που προϋποτίθενται να υπάρχουν στον ηγεμόνα.

Στην περίπτωση της αρετής της *ευσεβείας* του βασιλέως ο Συνέσιος Κυρήνης που την προτείνει ως απαραίτητη αρετή του ηγεμόνα, εμπνέεται από τον Ευσέβιο Καισαρείας. Ο Αγαπητός Διάκονος υιοθετεί και προεκτείνει σχετικά τη σκέψη του Συνεσίου: Ο σεβασμός προς τον Θεό οφείλεται από τον ηγεμόνα ως ανταμοιβή επειδή αυτός έχει λάβει ως δώρο την ανώτατη κοσμική θέση του επικυριάρχου και

²⁹ βλ. Κων. Παΐδας, *Η θεματική των βυζαντινών «κατόπτρων ηγεμόνος» της πρώιμης και μέσης περιόδου (398-1085) Συμβολή στην πολιτική θεωρία των βυζαντινών*, σ. 21

³⁰ βλ. Κων. Παΐδας, *ό.π.*, σσ. 21-23.

και Μαρία Ε. Μεδεντζίδου, *Βασιλικοί ανδριάντες: Νικηφόρος Βλεμμύδης, Μανουήλ Β΄ Παλαιολόγος* (<http://ikee.lib.auth.gr/record/268605/files/GRI-2015-14553.pdf>)

Κατ' άλλους η ημερομηνία εκφώνησης του Λόγου είναι διαφορετική: κυμαίνεται από το έτος ανάρρησης στο θρόνο του Ιουστινιανού Α' (527μ. Χ.) μέχρι τη Στάση του Νίκα (532 μ.Χ.)

³¹ Το γεγονός ότι γράφτηκαν αυτά τα έργα πριν τον 7ο αι. μ.Χ. τα καθιστά ιδανικά για αντιπαραβολή και σύγκριση με τις αρετές που του Ηρακλείου ως ηγεμόνος που προβάλλει ο Γεώργιος Πισίδης στο έργο του Ἡρακλειάς.

βασιλέως (Κεφάλαια Παραινετικά, 5, 61). Επίσης μια καινούργια άποψη του Αγαπητού Διακόνου που δεν υπάρχει στον Συνέσιο Κυρήνης είναι ότι η ευσέβεια του βασιλέως δεν μπορεί να επηρεάζεται από τις μεταπτώσεις της τύχης, αλλά να στηρίζεται στον αμετακίνητο λίθο της πίστεως στον Αληθινό Θεό. Κατά τον Αγαπητό Διάκονο η ευσέβεια είναι το πολυτιμότερο κόσμημα του βασιλέως³².

Η *προάσπιση του ορθού δόγματος* από τον βασιλέα είναι ηγεμονική αρετή κατά την άποψη του Αγαπητού Διακόνου και προηγούμενως του Ευσεβίου Καισαρείας³³.

Η *θεολογική γνώση* του βασιλέως είναι μια αρετή που αναφέρεται και από τους τρεις πολιτικούς θεωρητικούς των «*κατόπτρων ηγεμόνος*» (Ευσέβιο Καισαρείας, Συνέσιο Κυρήνης, Αγαπητό Διάκονο)³⁴ και ζητείται να υπάρχει στους βασιλείς όσο αυτό είναι εφικτό στον ανθρώπινο νου.

Η *μίμηση της αρχέτυπης θεϊκής εξουσίας* είναι αρετή που αναφέρουν οι δύο πολιτικοί θεωρητικοί (Συνέσιος Κυρήνης, *Περὶ Βασιλείας*, 9, και Αγαπητός Διάκονος, *Κεφάλαια Παραινετικά*, 37)³⁵.

Η *προσπάθεια του βασιλέως να αυξήσει του φίλους και συνεργάτες του*, για να τους έχει βοηθούς στο όχι ευκαταφρόνητο έργο της διακυβέρνησης και άσκησης πολιτικής εξουσίας, είναι ηγεμονική αρετή που αναφέρει μόνο ο Συνέσιος Κυρήνης (*Περὶ Βασιλείας*, 11)³⁶. Ως αιωνιότης³⁷ του ηγεμόνος μπορεί εμμέσως να θεωρηθεί η υστεροφημία του η οποία επιτυγχάνεται και μέσω της διεύρυνσης των φιλικών και συνεργατικών σχέσεων του ηγεμόνος με τους άλλους ανθρώπους.

Μία άλλη αρετή είναι η *αμεροληψία* του βασιλέως στην απονομή δικαιοσύνης. Την αρετή αυτή του βασιλέως αναφέρει μόνο ο Αγαπητός Διάκονος

³² βλ. Κων. Παΐδας, *ό.π.*, σσ. 37- 41

³³ βλ. Κων. Παΐδας, *ό.π.*, σσ. 47- 48

³⁴ βλ. Κων. Παΐδας, *ό.π.*, σσ. 56-58

³⁵ βλ. H. Hunger, *Prooimion Elemente der Byzantinische Kaisaridee in den Arengen der Urkunden*, σ. 61, υποσημ. 47

³⁶ βλ. Κων. Παΐδας, *ό.π.*, σσ. 99-100

³⁷ βλ. H. Hunger, *ό.π.*, σ. 81, § 93,

και βλ. σ. 82, § 95

(*Κεφάλαια Παραινετικά, 41*). Επίσης, ο Η. Hunger αποκαλεί τον ηγεμόνα νόμον ἔμψυχον, με την έννοια ότι ο ηγεμόνας ταυτίζεται με τον ορισμό της δικαιοσύνης³⁸.

Η αρετή της *συνεχούς προσφοράς ευεργεσιών*³⁹ στους πολίτες⁴⁰ είναι γνώρισμα της πολιτικής σκέψης του Ευσεβίου και από αυτόν εμπνεόμενοι υιοθέτησαν αυτή την σκέψη ο Συνέσιος Κυρήνης και ο Αγαπητός Διάκονος. Ο Συνέσιος Κυρήνης έχει μάλιστα την άποψη ότι ο βασιλέας δεν θα κοπιήσει προκειμένου να προσφέρει στους υπηκόους του τις ευεργεσίες του, εφόσον διαθέτει την ικανότητα και τα απαραίτητα μέσα που απαιτούνται για αυτό (Συνέσιος Κυρήνης, *Περὶ Βασιλείας, 26*)⁴¹. Την άποψη αυτή ασπάζεται και ο Αγαπητός Διάκονος (Αγαπητός Διάκονος, *Κεφάλαια Παραινετικά, 6*)⁴².

Το *ἦθος* είναι ηγεμονική αρετή σύμφωνα με την άποψη του Ευσεβίου Καισαρείας και του Συνεσίου Κυρήνης⁴³. Ο Συνέσιος προσθέτει ότι η νεότητα αποτελεί κίνδυνο για τον κάτοχο της μέγιστης εξουσίας (Συνέσιος Κυρήνης, *Περὶ*

³⁸ βλ. Η. Hunger, *ό.π.*, σ. 115, § 164 και βλ. Η. Hunger, *ό.π.*, σ. 117 *by Synesios: ... βασιλέως μὲν τρόπος ὁ νόμος, τυράννου δὲ ὁ τρόπος νόμος.*

και βλ. Η. Hunger, *ό.π.*, σ. 118, § 152

³⁹ βλ. Η. Hunger, *ό.π.*, σ. 139, § 204-169

⁴⁰ βλ. Η. Hunger, *ό.π.*, σ. 124, § 169-170

και βλ. Η. Hunger, *ό.π.*, σ. 125, §§ 123-171-173-174,

και βλ. Η. Hunger, *ό.π.*, σ. 127, §§ 35-33-179-180,

και βλ. Η. Hunger, *ό.π.*, σ. 128, §§ 139-47

⁴¹ βλ. Κων. Παΐδας, *ό.π.*, σ. 156

⁴² βλ. Κων. Παΐδας, *ό.π.*, σσ. 156-157 *Ο Αγαπητός Διάκονος προεκτείνει την άποψη του Συνεσίου λέγοντας πως ο βασιλεύς οφείλει να εκφράζει στο έπακρο την έμφυτη τάση του για φιλανθρωπικά έργα και να αξιοποιεί όλα τα μέσα που διαθέτει εκ Θεού.*

⁴³ βλ. Κων. Παΐδας, *ό.π.*, σ. 184 *Ο βασιλεύς επιβάλλεται να διακρίνεται για την σωφροσύνη του και να είναι απαλλαγμένος από τα επονείδιστα πάθη που προσβάλλουν την ανθρώπινη φύση.*

Βασιλείας, 6)⁴⁴. Ο Αγαπητός Διάκονος επίσης αποδέχεται την άποψη του Ευσεβίου⁴⁵ και συνεχίζει τις σκέψεις του Συνεσίου⁴⁶.

Άλλες ηγεμονικές αρετές είναι η *ευφύια*, η *ορθή κρίση*, η *σωφροσύνη* του βασιλέως (Συνέσιος Κυρήνης, *Περὶ Βασιλείας*, 7). Στο σημείο αυτό θα αναφέρουμε ως ηγεμονικές αρετές την αντίληψη του πρέποντος, του μέτρου και της αρμονίας από τον ηγεμόνα⁴⁷.

Επιπλέον ο Αγαπητός Διάκονος υποστήριξε την άποψη ότι η επίγεια αρχή δεν πρέπει να συνιστά αυτοσκοπό για τον βασιλέα (Αγαπητός Διάκονος, *Κεφάλαια Παραινετικά*, 59). Σύμφωνα με τον Αγαπητό Διάκονο, ο βασιλεύς πρέπει να θεωρεί την εξουσία ως μέσο για την κατάκτηση της αιώνιας ζωής⁴⁸.

Ελευθεριότητα του βασιλέως ονομάζεται η απαλλαγή του από τα δεσμά του πάθους της φιλαργυρίας. Αυτή την αρετή προβάλλουν ο Συνέσιος Κυρήνης (*Περὶ Βασιλείας*, 25) και ο Αγαπητός Διάκονος (*Κεφάλαια Παραινετικά*, 7). Ο Συνέσιος γράφει κατά του πάθους της φιλαργυρίας και μάλιστα ότι όσοι υπόκεινται σε αυτό είναι ακατάλληλοι για βασιλείς, γιατί δεσμεύονται από τα υλικά⁴⁹. Ο Αγαπητός Διάκονος προσθέτει μάλιστα ότι ο υλικός πλούτος είναι μάταιος και ευμετάβλητος (Αγαπητός Διάκονος, *Κεφάλαια Παραινετικά*, 7).

⁴⁴ βλ. Κων. Παΐδας, *ό.π.*, σ. 185

⁴⁵ βλ. Κων. Παΐδας, *ό.π.*, σ. 187 *Ο βασιλεύς επιλέγεται για το μέγιστο επίγειο αξίωμα ένεκα της ατομικής του αρετής και του αγαθού του φρονήματος.*

⁴⁶ βλ. Κων. Παΐδας, *ό.π.*, σ. 189 *Ο βασιλεύς εφόσον κατέχει τη μέγιστη επίγεια αρχή θα πρέπει να αποδεικνύει δια του βίου και των πράξεών του ότι υπερέχει ως προς την ατομική του αρετή σε σχέση με τους υπηκόους του (Αγαπητός Διάκονος, Κεφάλαια Παραινετικά, 34).*

⁴⁷ βλ. Κων. Παΐδας, *ό.π.*, σ. 189 *Ο βασιλεύς εφόσον κατέχει τη μέγιστη επίγεια αρχή θα πρέπει να αποδεικνύει δια του βίου και των πράξεών του ότι υπερέχει ως προς την ατομική του αρετή σε σχέση με τους υπηκόους του (Αγαπητός Διάκονος, Κεφάλαια Παραινετικά, 34).*

⁴⁸ βλ. Κων. Παΐδας, *ό.π.*, σ. 201

⁴⁹ βλ. Κων. Παΐδας, *ό.π.*, σ. 216

Σύμφωνα με τον Αγαπητό Διάκονο, ο βασιλεύς πρέπει να χαρακτηρίζεται από *σεμνότητα και ταπεινοφροσύνη*⁵⁰. Ο βασιλεύς θα πρέπει να είναι ταπεινός γιατί ακόμη και η δική του εξουσία που τον καθιστά κυρίαρχο επι γης δεν είναι ατελεύτητη αλλά και γιατί υπόκειται ο ίδιος στην βιολογική φθορά (Αγαπητός Διάκονος, *Κεφάλαια Παραινεντικά*, 33).

Κατα τον Αγαπητό Διάκονο, ο βασιλεύς έχει καθήκον να μεριμνά για την *εξομάλυνση των ταξικών διαφορών*⁵¹ μεταξύ πλουσίων και φτωχών στη χώρα του αναδιανέμοντας τις περιουσίες⁵². Σε αυτό το σημείο καλό θα ήταν να προσθέσουμε την πρόνοια, φροντίδα που οφείλει να έχει ο ηγεμόνας σύμφωνα με τον Hunger⁵³.

Σύμφωνα με τον Συνέσιο Κυρήνης και τον Αγαπητό Διάκονο, τον βασιλέα θα πρέπει να διακρίνει ο *αγώνας για ηθική καλλιέργεια των υπηκόων του*⁵⁴. Η λέξη

⁵⁰ βλ. Κων. Παΐδας, *ό.π.*, σ. 220 *Ο Αγαπητός υπενθυμίζει στον αποδέκτη του κειμένου του πως ως προς τη φυσική τους υπόσταση και την καταγωγή τους όλοι οι άνθρωποι είναι ισότιμοι (Αγαπητός Διάκονος, Κεφάλαια Παραινεντικά, 4).*

⁵¹ βλ. H. Hunger, *ό.π.*, σ. 149, §§ 77α-33-188-212

και βλ. H. Hunger, *ό.π.*, σ. 150, §§ 213-214-215

⁵² βλ. H. Hunger, *ό.π.*, σ. 249 *καθήκον του αυτοκράτορα είναι εξισώνει τις κοινωνικές αντιθέσεις ανάμεσα σε πλούσιους και φτωχούς με την «ανάδιταξη»(αφαιρέσει και προσθέσει) της περιουσίας και να προάγει την ισότητα Διάκονος, Κεφάλαια Παραινεντικά, 16)*

⁵³ βλ. H. Hunger, *ό.π.*, σ. 85, υποσημ. 129

και βλ. H. Hunger, *ό.π.*, σ. 86, §§97-98-99,

και βλ. H. Hunger, *ό.π.*, σ. 87, §§ 35-104-105,

και βλ. H. Hunger, *ό.π.*, σ. 106, §§ 106-107,

και βλ. H. Hunger, *ό.π.*, σ. 91, § 116

⁵⁴ βλ., Κων. Παΐδας, *ό.π.*, σσ. 226-228 *Κατά τον Συνέσιο Κυρήνης, ο βασιλεύς θα πρέπει να προβάλλει με κάθε τρόπο τη (Αγαπητός σημασία της αρετής και να προτρέπει τους υπηκόους του να αγωνιστούν για την κατάκτησή της, συμμετέχοντας άμεσα και ο ίδιος στην διαδικασία αυτή (Συνέσιος Κυρήνης, Περί Βασιλείας, 25).*

Κατά τον Αγαπητό Διάκονο, ο βασιλεύς είναι υποχρεωμένος να καθοδηγεί τους υπηκόους του στην οδό της αρετής και να συμβάλλει στην ηθική τους καλλιέργεια. Δεν κάνει όμως τον συσχετισμό μεταξύ του εναρέτου φρονήματος και του υλικού πλούτου. Επίσης πρέπει να παρέχει θετικά κίνητρα στους πολίτες για να επιβραβεύουν την πρόθυμη εκτέλεση των βασιλικών εντολών, όπου την διακρίνουν. Τέλος, πρέπει να υπάρχει εξίσου ενδιαφέρον για όλους τους πολίτες ώστε η βελτίωση να είναι συνολική (Αγαπητός Διάκονος, Κεφάλαια Παραινεντικά, 46).

φροντίς του Hunger αποδίδει τον αγώνα του ηγεμόνα, που κατά ένα μέρος αφορά την ηθική καλλιέργεια των υπηκόων του⁵⁵.

Αν και οι αρετές του ηγεμόνα κατά τη γνώμη του γράφοντος δεν υπόκεινται σε περιορισμούς, ακολουθεί πίνακας με τις αρμόζουσες αρετές του ηγεμόνα σύμφωνα με τους Συνέσιο Κυρήνης και Αγαπητό Διάκονο και σύμφωνα με τον προγενέστερό τους Ευσέβιο Καισαρείας, βασισμένος περισσότερο στο σύγγραμμα του Παΐδα:

<u>Ηγεμονική αρετή</u>	<u>Συγγραφείς που υποστηρίζουν την εκ των ων ουκ άνευ παρουσία της ηγεμονικής αρετής</u>		
<i>ευσέβεια</i>	Ευσέβιος Καισαρείας	Συνέσιος Κυρήνης	Αγαπητός Διάκονος
<i>προάσπιση του ορθού δόγματος</i>	Ευσέβιος Καισαρείας	—	Αγαπητός Διάκονος
<i>θεολογική γνώση</i>	Ευσέβιος Καισαρείας	Συνέσιος Κυρήνης	Αγαπητός Διάκονος
<i>μίμηση της αρχέτυπης θεϊκής εξουσίας</i>	—	Συνέσιος Κυρήνης	Αγαπητός Διάκονος
<i>προσπάθεια για αύξηση των συνεργατών και φίλων του βασιλέως</i>	—	Συνέσιος Κυρήνης	—
<i>αμεροληψία στην απονομή δικαιοσύνης</i>	—	—	Αγαπητός Διάκονος
<i>υποχρέωση να ευεργετεί τους υπηκόους</i>	Ευσέβιος Καισαρείας	Συνέσιος Κυρήνης	Αγαπητός Διάκονος

⁵⁵ βλ. H. Hunger, *ό.π.*, σ. 97, § 123

και βλ. H. Hunger, *ό.π.*, σ. 98, §§ 46-35-124-125

και βλ. H. Hunger, *ό.π.*, σ. 99, § 126.

Κατα την άποψη της γράφουσας ηγεμονικές αρετές που παρουσιάζονται στο σύγγραμμα του Παΐδα αφορούν περισσότερο στον εσωτερικό χαρακτήρα του ηγεμόνος, ενώ στο σύγγραμμα του Hunger παρουσιάζονται οι αρετές του ηγεμόνα σε σχέση με το Θεό και με το κράτος αλλά όχι σε σχέση με τον εαυτό του.

5. Ηγετικές αρετές του Ηρακλείου όπως παρουσιάζονται στην Ηρακλειάδα του Γεωργίου Πισίδου

Κάθε άνθρωπος διαθέτει εσωτερικό και εξωτερικό κόσμο, χαρακτηριστικά του έσω και του έξω κόσμου. Με βάση αυτή την αρχή κατηγοριοποιούμε τις αρετές του Ηρακλείου ως ηγεμόνα σε αρετές εσωτερικού και εξωτερικού κόσμου.

Επίσης, ο Ηράκλειος ως αυτοκράτορας έπρεπε να ιεραρχήσει τις ευθύνες του και να δώσει προτεραιότητα εκεί που έκρινε ότι ήταν πιο απαραίτητο· υφίστανται οι ευθύνες του ως ηγεμόνος και ως άνθρωπου. Οι κρατικές του ευθύνες προηγούνται των οικογενειακών του υποχρεώσεων. Θα γίνει παρακάτω μια προσπάθεια ανάλυσης των ηγετικών αρετών του Ηρακλείου και κατηγοριοποίησής τους.

Αρετές εσωτερικού κόσμου

Σημείο αφόρμησης αποτελεί για την γράφουσα ο εσωτερικός ανθρώπινος κόσμος. Οι αρετές εσωτερικού ανθρώπινου κόσμου διακρίνονται σε τρία πεδία: Κράτος – Οικογένεια – Εαυτός.

Τα τρία αυτά πεδία αντιστιχίζονται με τις εξής κατηγορίες αρετής (Πολιτικές αρετές – Αρετές οικογενειάρχη – Ψυχικές αρετές).

Οι κρατικές ευθύνες αφορούν εσωτερικές και εξωτερικές υποθέσεις της χώρας. Κατ' αυτό τον τρόπο οι αρετές του ηγεμόνα διακρίνονται σε αρετές που κοσμούν τον ηγεμόνα αφ' ενός όσον αφορά την άσκηση πολιτικής εξουσίας στο κοινό σκάφος, την πολιτεία, και αφ' ετέρου όσον αφορά την διοίκηση του οίκου του.

Στις εσωτερικές υποθέσεις του κράτους του ο Ηράκλειος αναδείχθηκε σε εξολοθρευτή της τυραννίδας (*Ηρακλειάς, II 12-18, οὐχ εἶλες αὐτόν, ὡς ὁ Περσέως πλάνος, ἀλλ' ἀντιτάξας τῷ φθορεῖ τῶν παρθένων τὸ φρικτὸν εἶδος τῆς ἀχράντου Παρθένου· αὐτῆς γὰρ εἶχες τὴν βοηθὸν εἰκόνα, ὅτε προσῆλθες τῇ βορᾷ τοῦ θηρίου· καθεῖλες αὐτόν, οὐ κρεμασθεῖσαν κόρην μίαν σεσωκῶς, ἀλλὰ τὰς πόλεις ὅλας*), είναι νομοταγῆς ἄρχοντας (*II 120-121, πάσας ἀνέγνωσ <τὰς> διατάξεις τῶν νόμων τὰς ἐξ ὄπλων καὶ πραγμάτων ὀρισμένας*).

Για τις εξωτερικές υποθέσεις του κράτους ο Ηράκλειος γίνεται λυτρωτής της ανθρωπότητας από τα βασανιστήρια στα οποία την υπέβαλλε ο Χοσρόης (*I 36-48, λήγουσι λοιπὸν αἱ βροχαὶ τῶν αἱμάτων, φεύγει τὸ ρέδμα τῶν ἀειρρύτων φόνων, ἢ γῆ βιαίοις οὐκ ἐνοχλεῖται τάφοις, θάλαττα λύθρων οὐ μαιίνεται χύσει· τῶν αἰχμαλώτων οὐ*

βρύει τὸ δάκρυον, ἀργεῖ τὸ λοιπὸν ἢ πλοκὴ τῆς ἀγχόνης, οὐδεὶς μετ' ὄξους ἐκκενώσας αἰθάλην τὴν ῥίνα ποιεῖν ἐκβιάζεται στόμα· τὰ δένδρα νεκροῖς οὐ βαρεῖται φορτίοις, 46 ἄπους, ἄχειρος οὐ βαρεῖ τὸν ἀχένα· 45 πλήρεις ἐκάστῳ τῶν μελῶν αἱ συνθέσεις· οὐδεὶς ἀμοιβὴν συμφορᾶς ἀντιστρόφου τὴν χεῖρα κυχρᾶ τῶν ποδῶν ἀντεργάτιν·) και χαρακτηρίζεται ως νομοταγῆς ἀρχοντας ὅσον ἀφορὰ τοὺς κανόνες και το δίκαιο του πολέμου της εποχῆς (II 120-121, πάσας ἀνέγνωσ <τὰς> διατάξεις τῶν νόμων τὰς ἐξ ὄπλων και πραγμάτων ὀρισμένης).

Αγαπά την οικογένειά του μα υπεράνω ὅλων θέτει το κοινὸ συμφέρον (I 159-176, ἀλλ' εἰς τοσαύτην εὐσεβοῦς ἀπληστίας ὄρεξιν ἤλθες, ὥστε και τῶν ἐγκάτων ἐντὸς παρελθεῖν τῆς ἀθέσμου Περσίδος. Ποίους στρατηγούς ἢ Σταγειρίτας ἔχων ἐπήλθες εἰς γῆν εὐτυχοῦντων βαρβάρων; οὐ τὰς ἀπείρους τῆς ὁδοῦ διαστάσεις ὁ σὸς λογισμὸς ἐννοῶν συνεστάλη, βλέπων μάλιστα και τὰ νεῦρα τῆς μάχης, τὸν πλοῦτον, ἐκρεύσαντα πρὸς τοὺς βαρβάρους· οὐ μητρὸς οἶκτος πυρσὸν ἔμφυτον πνέων ἐπέσχεν ὑμᾶς· οὐ τὰ τέκνα σου τότε, οἱ ψυχαγωγοὶ μαργαρίται τοῦ βίου, στοργῇ δεθέντα ψυχικῇ παρεκράτουν· οὐκ εὐλαβήθης τὰς ἐνοχλοῦσας νόσους, οὐ τὰς δι' ἡμᾶς ἀντιπραττούσας τύχας, <—εἰ χρῆ καλεῖν με τὰς ἀμαρτίας τύχας—>, ἀλλ' ὡς ἄσαρκος και μόνος δοκῶν ἔχειν ἢ σῶμα χαλκοῦν ἢ σιδηρᾶν καρδίαν ἀπῆλθες, ἐστράτευσας, ὀπλίσω πάλιν εἰς ἀντι πάντων. ὦ φιλάνθρωπος ζέσις πάσης ἀνάγκης δραστικῆς ὑπερέρα.).

Οἱ ψυχικὲς του ἀρετὲς ὅπως παρουσιάζονται ἀπὸ τον Γεώργιο Πισίδη εἶναι οἱ εξῆς: μεγαλόκαρδος υπερασπιστῆς του κοινού συμφέροντος (II 88-89, ἀπηγόρευσας τῶν σεαυτοῦ φροντίδων και σὰς ἐποίου τὰς ἀπάντων φροντίδας), εὐσεβῆς (I 215-218, τὰς κοσμικὰς γὰρ ἐξανοίγει σοι θύρας ὁ τῶν ἀγόνων και βραβεὺς και δεσπότης, δι' ὧν προελθὼν παγγενῆς νικηφόρος ἔχεις ἄχραντον τὴν ἀφ' ὕψους εἰκόνα και II 12-18, οὐχ εἶλες αὐτὸν, ὡς ὁ Περσέως πλάνος, ἀλλ' ἀντιτάξας τῷ φθορεῖ τῶν παρθένων τὸ φρικτὸν εἶδος τῆς ἀχράντου Παρθένου· αὐτῆς γὰρ εἶχες τὴν βοηθὸν εἰκόνα, ὅτε προσῆλθες τῇ βορᾷ τοῦ θηρίου· καθεῖλες αὐτόν, οὐ κρεμασθεῖσαν κόρην μίαν σεσωκῶς, ἀλλὰ τὰς πόλεις ὅλας και II 213-230 πρῶτον μὲν οὖν, κράτιστε, τῶν σκύλων ὄλων ἀπηνθράκωσας τοὺς θεοὺς τῆς Περσίδος, δεκτὰς ἀπαρχὰς τῷ Θεῷ σου προσφέρων τὰ τῶν προπάππων Χοσρόου κειμήλια· σβεννὺς γὰρ αὐτοὺς ἔφλεγες τὸν Χοσρόην, οὐχ ὥσπερ ἐχθρὸς τοῦ πυρὸς τῆς οὐσίας —ὄλος γὰρ εἶ πῦρ τῷ Θεῷ συνημμένος—, ἀλλ' ὡς ἐλευθέραν τε και σεσωσμένην θέλων προσάξει τῷ Θεῷ και τὴν κτίσιν. ἀπηλλάγη γὰρ και τὸ πῦρ μολυσμάτων τῇ προσκυνήσει μᾶλλον ἐξυβρισμένον, ἔχει δὲ τιμὴν τὴν καλὴν ἀτιμίαν, τῇ σῆ καθαρθὲν εὐσεβεῖ καθαιρέσει και συμφερόντως δυστυχεῖν ἠνέσχετο

καλῶς τεφρωθὲν ἢ κακῶς ἀνημμένον. οὕτως ἐκεῖνο πᾶν τὸ πῦρ κατασβέσας ἀφῆκας οὐδὲν, πλὴν ὅσον λαλεῖν ἔδει, σπινθήρα μικρὸν εἰς τὸ φλέξει Χοσρόην), πιστός (I 192-194, πῶς οὖν παρήλθες τὰς ἐρήμους ὡς πόλεις, εἰ μὴ δι' αὐτῆς τῆς νοούμενης Πύλης ἐλθὼν ἐδείχθης ἀπλανῆς ὁδοιπόρος;), ἀξίος να τύχει υστεροφημίας (I 215-218, τὰς κοσμικὰς γὰρ ἐξανοίγει σοι θύρας ὁ τῶν ἀγόνων καὶ βραβεὺς καὶ δεσπότης, δι' ὧν προελθὼν παγγενῆς νικηφόρος ἔχεις ἄχραντον τὴν ἀφ' ὕψους εἰκόνα καὶ II 24-33, πλὴν μισθὸς ὑμῖν ἐστὶν εὐτρεπισμένος, οὐ μισθὸς ἵππων τῆς φθορᾶς ἀνωτέρων· μῦθος γὰρ οὗτος καὶ κεχρωσμένος ψόφος, εἰ μὴ τις, ὡς σύ, γνωστικούς ἔχων τόνους ἀλληγορήσει τὴν σπορὰν τῶν ἀρσένων ἀφθαρτον εἶναι τῇ μεταδόσει τοῦ γένους, ἄλλου μετ' ἄλλον ζωπυρούντων τὴν φύσιν. οὐχ οὗτος ὑμῖν, μηδὲ τοιοῦτον λάβοις μισθὸν δι' ἡμᾶς, ἀλλ' ὀχήματος τύχοις ζωῆς τρεχούσης εἰς ὁδοὺς ἀφθαρσίας.).

Αρετές εξωτερικού κόσμου

Οι αρετές εξωτερικού κόσμου χωρίζονται πρώτον σε διανοητικές και δεύτερον σωματικές.

Ὡς διανοητικές ονομάζονται οι αρετές του Ηρακλείου που συνδέονται με τον νου· Ο Ηράκλειος λέγεται ὅτι ἦταν εὐγλωττος (I 125-127, ἔπεισεν ὄπλοις καὶ καθώπλιζεν λόγους καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς δειλίαν μεθαρμόσας εὐτολμίαν ἔδειξε τὴν ἀτολμίαν), ἐξυπνος (II 27, εἰ μὴ τις, ὡς σύ, γνωστικούς ἔχων τόνους), εμπνευσμένος σχεδιαστής μαχῶν (II 136-143, οὐκ ἦν γὰρ ἔργον πολεμικῶν συνταγμάτων, ὃ μὴ μετῆλθες τῇ σχολῇ τῶν σκεμμάτων, τυπῶν, προτάτων, εὐτρεπίζων, προγράφων, καὶ σχηματουργῶν τῆς μάχης τὰς εἰκόνας ἄλλοις, σεαυτῶ, τῶ στρατῶ, τοῖς ἔθνεσιν, ὡς ἂν τις εἴπη περιλαβὼν ἐν συντόμῳ, πρὸ τῶν ἀγόνων τοὺς ἀγῶνας συλλέγων ἄλλοι μὲν οὖν γράψουσιν, οἷς δοκεῖ φίλον).

Ὡς σωματικές αρετές μας παραδίδει ο Πισίδης ὅτι ο Ηράκλειος ἦταν ανδρεῖος (I 223-224, ἀντεμπλοκὴ γὰρ συγκροτεῖται καὶ μάχη τῶν σῶν ἀγόνων νῦν ὁμοῦ μεμιγμένων), ξανθός (I 140-141, Πόθεν μετῆλθεν εἰς βαφὴν ἐναντίαν ἢ τῶν τριχῶν σου χρυσομίμητος κόμη;) καὶ λευκός στο δέρμα (I 143, καὶ ποῦ μετέστη τῶν μελῶν ἢ

λευκότης;). Τα σωματικά αυτά χαρακτηριστικά έχουν την προέλευσή τους από τα ηρωικά πρότυπα της κλασικής γραμματείας.⁵⁷

⁵⁷ βλ. Ι. Θ. Κακριδής, *Ελληνική Μυθολογία – Εισαγωγή στο Μύθο*, σ. 33 *Και τα ξανθά μαλλιά που δίνονται στον Αχιλλέα, τον Μενέλαο και τον Μελέαγρο είναι δείγμα ομορφιάς.*

και

Νικ. Δεσύπρης, Δημ. Παπαγεωργάκης, Χρήστος Ράμμος, Κωνσταντίνα Τσενέ, *Δραματική Ποίηση Ευριπίδη «Ελένη»*, σ. 47 *Ο επικός Μενέλαος (ερυθρόμορφη οινοχόη του 5ου αι.)*

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Γεγονός είναι πως η αρετή είτε εσωτερικού είτε εξωτερικού κόσμου του ηγεμόνα επηρεάζει την προσωπικότητα και έμμεσα το κράτος στο οποίο βασιλεύει ο εκάστοτε ηγεμόνας. Η αρετή που συμφωνούν καταφανώς ότι πρέπει να υπάρχει στον ηγεμόνα είναι η *υποχρέωση να ενεργεί τους υπηκόους*. Για τούτο και ο Φωκάς⁵⁸ επι παραδείγματι, ένας ανάξιος ηγεμόνας και προκάτοχος του Ηρακλείου στον θρόνο του Βυζαντίου που έφερε την αυτοκρατορία στο χείλος της καταστροφής, έπληξε το βυζαντινό κράτος με την όχι απλώς αδέξια αλλά και τυραννική διακυβέρνησή του. Καθότι η συμπεριφορά του έναντι των πολιτών υπήρξε βάνανυση, το κράτος ζημιώθηκε.

Ο Γεώργιος Πισίδης δίνει βαρύτητα στη δραστηριότητα του αυτοκράτορα Ηρακλείου και εστιάζει στις αρετές του Ηρακλείου όσον αφορά τους υπηκόους του (αυτοθυσία για το κοινό συμφέρον, περιφρόνηση των ιδίων ασθενειών, απώθηση των δακρύων των μελών της οικογενείας του, θέσπιση νόμων που θα σώσουν όλο το βυζαντινό κράτος από την τυραννίδα και συγκέντρωση στρατού σε εκστρατευτική προσπάθεια εναντίον εξωτερικών εχθρών).

Σε κάποια σημεία Πισίδης και προγενέστερη γραμματεία περί των αρετών του ηγεμόνος συμπίπτουν και σε άλλα αποκλίνουν. Οι προαναφερθέντες συγγραφείς στον πίνακα του κεφαλαίου 4 της παρούσης εργασίας συμφωνούν με τον ποιητή μας Γεώργιο Πισίδη στην ύπαρξη *ευσεβείας, μιμήσεως της αρχέτυπης θεϊκής εξουσίας* και στην ύπαρξη *ευφυΐας, ορθής κρίσης* στον ηγεμόνα. Το γεγονός ότι υπάρχει απόκλιση από την αποτίμηση του Γεωργίου Πισίδου προς τον ηγεμόνα συγκριτικά με τους προγενέστερους συγγραφείς *κατόπτρων ηγεμόνος* ή *βασιλικών εγκωμίων* μπορεί να αιτιολογηθεί διαμέσου μιας πιθανής πραγματικότητας: ο Πισίδης έγραφε για να εξυμνήσει και όχι για να συμβουλέψει σε αντίθεση με τους προγενέστερους συγγραφείς *κατόπτρων ηγεμόνος* ή *βασιλικών εγκωμίων* – κανείς δεν μπορεί να καταστήσει βέβαια τα κίνητρα της συγγραφής του έργου κανενός –.

⁵⁸ Γιάννης Χρονόπουλος, *ό.π.*, σ. 19 *Οι ιστορικοί και οι χρονικογράφοι της εποχής ήταν αμείλικτοι στις κρίσεις τους για τον Φωκά*

Η γράφουσα θα συμφωνήσει με την προσωυμία που έχει αποδοθεί στον αυτοκράτορα Ηράκλειο «Μέγας Αλέξανδρος του Βυζαντίου»⁵⁹ ακριβώς επειδή οι αρετές του Ηρακλείου, όπως και του Μεγάλου Αλεξάνδρου, συμβαίνει κυρίως να έχουν κέντρο το κράτος και λιγότερο να εντοπίζονται στον τομέα της οικογένειας.

Ασημένια πλάκα από την Κωνσταντινούπολη, που απεικονίζει την μονομαχία του Δαβίδ εναντίον του Γολιάθ. Στην πίσω πλευρά έχει σφραγίδα της εποχής του Ηράκλειου, ο οποίος μάλλον τις παρήγγειλε το 628-29 για να εορτάσει τη νίκη του επί των Περσών. Βρέθηκε το 1902 στον Καραβά και αποτελεί μέρος του «Θησαυρού της Λάμπουσας». Σήμερα βρίσκεται στο Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Νέας Υόρκης.

⁵⁹ Γιάννης Χρονόπουλος, *ό.π.*, οπισθόφυλλο

7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Λεξικά – Εγκυκλοπαίδειες

- Βασ. Μουστάκης & Πρόδρ. Ακανθόπουλος, *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, εκδότης Αθ. Μαρτίνοσ, Αθήναι 1964
- E. A. Sophocles, *Greek Lexicon of the Roman and Byzantine periods (from B.C. 146 to A.D. 1100)*, Oxford University Press, London 1914
- Ι. Θ. Κακριδής, *Ελληνική Μυθολογία – Εισαγωγή στο Μύθο*, εκδότης Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1986
- Liddell & Scott & Johnes, *A Greek- English Lexicon*, Oxford 1996
- Wolfgang Buchwald-Armin Holweg-Otto Prinz, *Tusculum-Λεξικόν*, τ. Α΄, εκδ. οίκ. Αθ. Φούρλασ, μετάφραση Αθ. Φούρλασ, Αθήνα 1993-2003

Πρωτογενής Βιβλιογραφία

- Pertusi, *Giorgio di Pisidia Poemi I. Panegyrici Epici*, Studia Patristica et Byzantina, Heft 7, Kunstverlag Ettal 1960
- Κωνσταντίνος Ζ΄ Πορφυρογέννητοσ, *Ἐκθεσισ περί βασιλείου τάξεωσ*, εκδ. I. Reiske, Constantine Porphyrogenitus, *De ceremonie aulæ byzantinae* [CSHB], Bonnæ 1829
- Παλαιά Διαθήκη, *Δανιήλ*, Ἀδελφότητ Θεολόγων ἡ «ΖΩΗ», Αθήναι 1983
- Σπ. Π. Λάμπροσ, *Μιχαήλ Ἀκομινάτου τοῦ Χωνιάτου: τα σωζόμενα*, τυπογραφεῖον Παρνασσοῦ, Αθήναι 1879

Δευτερογενής Βιβλιογραφία

Βιβλία:

- Γιάννησ Χρονόπουλοσ, *Ηράκλειοσ*, τ. Γ΄, Historical Quest, Αθήνα 2017
- H. Hunger, *Βυζαντινή Λογοτεχνία*, τ. Α΄, M.I.E.T., Αθήνα 2008
- H. Hunger, *Βυζαντινή Λογοτεχνία*, τ. Β΄, M.I.E.T., Αθήνα 2005
- H. Hunger, *Prooimion Elemente der Byzantinische Kaisaridee in den Arengen der Urkunden*, VÖAW, Wien 1964
- Ηλ. Οικονομοπούλου, *Μυθολογία τησ Αρχαίασ Ελλάδοσ*, Αναστάσιοσ Δ. Φέξησ, Αθήνα 1895

- Ἡροδότου Ἱστορίαι, *Βιβλίο Ζ' Πολύμνια*, Tomus Posterior, Oxford Classical Texts, εκδόσεις Καρδαμίτσα, Αθήνα 1970
- Ivan Duichev, *Miniatures from the Manasses Chronicle*, Bulgarski hudojnik Publishing house, Sofia 1962
- Ιω. Παπαδημητρίου, *Ελεγεία και ίαμβος*, αυτοέκδοση, Αθήνα 1984
- Κων. Παΐδας, *Εισαγωγή στη βυζαντινή ποίηση*, εκδ. οίκ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1993
- Κων. Παΐδας, *Η θεματική των βυζαντινών κατόπτρων ηγεμόνος της πρώιμης και μέσης περιόδου (398-1085) Συμβολή στην πολιτική θεωρία των βυζαντινών*, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 2005
- Μαρία Ε. Μεδεντζίδου, *Βασιλικοί ανδριάντες: Νικηφόρος Βλεμμύδης, Μανουήλ Β' Παλαιολόγος*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας, Θεσσαλονίκη 2015
- Νικ. Β. Τωμαδάκης, *Η βυζαντινή ύμνογραφία και ποίησις*, εκδ. οίκ. Γρηγόρη, Αθήνα 2011
- Νικ. Β. Τωμαδάκης, *Κλείς της βυζαντινής φιλολογίας*, τ. Α', εκδ. οίκ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1993
- Νικ. Δεσύπρης, Δημ. Παπαγεωργάκης, Χρήστος Ράμμος, Κωνσταντίνα Τσενέ, *Δραματική Ποίηση Ευριπίδη «Ελένη»*, εκδότης Υπουργείο Παιδείας, δια βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων – Ινστιτούτο Τεχνολογίας υπολογιστών και εκδόσεων «Διόφαντος», μετάφραση: Τάσος Ρούσσο, Αθήνα 2012

Επιστημονική αρθρογραφία σε Περιοδικά:

- Romilly J. H. Jenkins, *Hellenistic origins of byzantine literature*, DOP 17, 1963, σ. 41